DATINELE POPORULUI ROMĂN

LA INMORMĔNTĂRI.

de

TEODOR T. BURADA.

JASSY.
Tipografia Naţională Strada Alexandri.
1882.

DATINELE POPORULUI ROMÂN

LA INMORMĔNTĂRI.

de

TEODOR T. BURADA.

Iaşi, 1882.
Tipografia Naţională, strada Alecsandri.

DATINELE POPORULUI ROMÂN

la înmormêntări.

Moartea prin taina și necunoscutul ce o incunjoară, a fost privită de la inceputul veacurilor ca evenimentul cel mai insemnat in omenire. Omul, neputêndu-şi inchipuì cum s'ar nimicì esistenţa lui, cum această minte care gândește când e treaz și visează in timpul somnului, ar putè dispărè cu totul, nelăsând nici o urmă despre ceea ce a fost, a găsit o mângăere in credinţa nemuririi sufletului, pe

care o aflăm la un numĕr foarte insemnat de popoare, din timpurile cele mai vechi şi până astăzi.

După această credinţă, mortul nu este o fiinţă nimicită, ci un călător care ne-a părăsit, ca să nu mai revie; şi pentru a-l intâlnì, trebue să mergem şi noi acolo unde s'a dus el. Din această idee fundamentală asupra morţii, s'au născut acele nenumĕrate obiceiuri ce insoţesc inmormĕntarea, şi care in ceea ce priveşte pe Români vor face obiectul cercetărilor de faţă.

Obiceiurile se păstrează mai cu credinţă in păturile inferioare ale societăţii, pe când in cele superioare ele se schimbă mereu, după cum un popor vine in atingere cu elemente străine; deaceea ca la toate popoarele şi la poporul român, obiceiurile s'au păstrat mai curate la ţĕrani.

Pe când clasa superioară a societăţii noastre a fost pe rând intoarsă, cel puţin in parte, la obiceiuri leşeşti, ungureşti, turceşti, gre-

cești și in sfirșit franceze, țeranul a remas statornic in deprinderile și apucăturile lui, sau dacă a primit inriuriri străine, aceste au fost mult mai neinsemnate și aproape nule, mai ales in ceea ce privește momentele cele mari și importante, precum obiceiurile de la nunți și inmormĕntări.

Aceste obiceiuri sunt un amestec de datine păgâne și creștine, incât inmormĕntările infățișează astăzi la noi, o combinare a doue elemente intrunite, și trebuește pentru a da de urma lor istorică, să le asemănăm cu obiceiurile pe care când-va le avea poporul Roman. Aceasta vom căuta să o facem in scrierea de față, a cărui material este adunat din toate țerile locuite de Romăni.

La sfirșit adăugim un studiu asupra bocetelor, urmat de-o culegere de bocete, culese in escursiunile ce am făcut.

I.

Romănii au cea mai mare ingrijire pentru ingroparea morţilor. Ei cred că sufletul celui neingropat, nu poate merge la locul de odihnă, hotărit de Dumnezeu, ci rătăceşte necontenit in timp de mai mulţi ani pe unde i s'a mistuit trupul.

După credinţa lor, chiar elementele lumii acesteia se tulbură cănd remăne vre-un om neingropat, aşa spre esemplu cănd plouă neincetat in curs de mai multe zile, ori se pare că gem riurile, poporul atribue aceste fenomene estraordinare la inecarea vre-unui om. Deaceea cănd se dă peste un cadavru, se aruncă ceva pămĕnt peste dĕnsul, pentru a inlocuì ingroparea.

Indată ce omul este aproape a-şi da sufletul, şi nu mai este nici o nădejde de scăpare, chiamă preutul de-l mărturiseşte şi-l impărtăşeşte, ĕi pune in mănă o luminare de

ceară galbenă aprinsă, şi după ce şi-a dat sufletul, ei inchide ochii, şi-l leagă pe sub fălci cu o basma pentru ca să nu inţepenească cu gura căscată.

Se pune luminare aprinsă in măna celui ce moare, spre a nu lăsa, ca duhurile necurate să se apropie de el la eşirea sufletului, şi fiindcă cu lumină s'a luminat la sfăntul botez, cu lumină trebue să meargă şi inaintea lui Dumnezeu pe ceea lume.

E mare nenorocire cănd nu se găseşte nimene care să inchidă ochii celui ce moare, deaici, cel mai mare blăstem: „Să dea Dumnezeu să n'ai pe nimeni să-ţi inchidă ochii.“

Cănd cel ce este in agonie, hărcăeşte şi se trudeşte cu moartea, atunci se chiamă preutul de-i citeşte „molitfele la eşirea sufletului“ fiind că se crede că a fost afurisit ori blăstemat de vre-o faţă bisericească, şi se schimbă din loc in loc, luăndu-i-se şi pernele de sub cap, dacă vor fi umplute cu pene de pasĕre; sau se ia de pe pat şi se pune la pămĕnt cu faţa spre

răsărit; căte-odată i se pune sub cap jugul de la boi, ori ciolane de la roata carului, sau dacă se poate și roata intreagă, asemene ciolane sau măsele de la roata morii; crezĕndu-se că moartea-i este grea, pentrucă fiind in viață ar fi făcut păcatul de a pune pe foc jug, măsele sau ciolane de la roata carului sau a morii, căci cu jugul s'a slujit de a arat sfăntul pămĕnt, roatele carului i-au fost ca picioare, ear roata morii i-a măcinat făina care l'a hrănit.

La feciorii boerești cari au mĕsurat ogoarele spre muncă locuitorilor, li se vîră o prăjină in casă pe fereastră și li se pune in mănă, crezĕndu-se că deaceea nu pot murì, fiindcă au mĕsurat strimb ogorul, năpăstuind pe consăteni.

Indată ce omul și-a dat sufletul, se deschid ferestrele odăii unde se află mortul și se dă de știre să se tragă clopotele de la biserică, apoi femeea rĕposatului și rudeniile cele mai de-aproape, lepădăndu-și toate podoabele, pre-

cum: cercei, inele, mărgele şi altele, ear fetele, despletindu-şi pĕrul, incep a jălì mortul, bocindu-se [1]) şi văicărăndu-se.

In Bucovina in unele comune de prin munţi, soţia rĕposatului, sau o fiică a sa, incepe a se bocì cu pĕrul despletit prin prejurul casei incunjurănd-o de trei ori, spre a da de ştire megieşilor despre nenorocirea ce s'a intămplat; aiurea, in asemine cazuri, se buciumă numai cu trimbiţa. [1])

Pănă a nu inţepenì trupul mortului, neamurile sau prietinii lui ĕl rad, ĕl scaldă, sau in unele locuri ĕl spală cu apă caldă, şi apoi ĕl lau cu sopon. In Transilvania pe lăngă că se scaldă mortul, unii ĕi mai ung trupul cu nişte unsori. [2])

---

[1]) In Transilvania, ţinutul Someşului, comuna Reteiag, se zice in loc de „a bocì“, „a gogì“.

[1]) Trimbiţa este un soiu de bucin lung şi drept facut din doage de brad şi legat cu coajă de mesteacăn. Asemene bucin se poate vedè in colecţiunea de instrumente musicale in us la Romăni, ce am adunat şi oferit museului de antichităţi din Bucureşti.

[2]) Vezi şi Bojinca. Anticele Romănilor, Buda 1832 vol. II, nota de la pag. 210.

Apa din scăldătoare se varsă intr'un loc retras, neprihănit, şi mai ales intr'o grădină, la rădăcina unui copac, care se acopere apoi pentru cătva timp cu o copae sau cu căldarea in care s'a incălzit apa; aceasta se face pentru ca să nu umble nici o vietate pe locul acela fiind păcat să se calce cu picioarele.

Odată mortul spălat, se piaptănă frumos, i se tae unghiile şi puţin pěr, care se pune in ceară şi se păstrează de către neamurile lui, in pălămida lăzii, spre aducere aminte; se imbracă apoi cu cămeşă nouă, cu brace şi cu colţuni noi de postav sau de pănză albă, măcar că mortul poate n'a purtat niciodată căt a trăit; se incalţă apoi cu iminii galbeni sau cu meşi negri de mort, ear in cap i se pune căciulă neagră; in sfirşit mortul se găteşte cu hainele cele mai nouě şi mai scumpe, sau cu acele ce-i erau mai plăcute, pe care mulţi le pregătesc fiind ăncă in viaţă, şi le păstrează nouě pănă la moarte.

In Transilvania, in părţile despre Nord, că-

meşa se face indată după ce mortul şi-a dat sufletul şi se numeşte „cămeşa de moarte“, ear pe femei şi pe oamenii căsătoriţi ĕi imbracă cu cămeşa de mire şi de mireasă pe care inadins o păstrează.

In judeţul Muscel, căciula se invăleşte de jur imprejur cu cordele impestriţate: negre, albe şi roşie, şi se numesc „urări“.

Cănd moare vre-o fată mare, o gătesc ca pe o mireasă, o imbracă cu rochie albă, i se despleteşte pĕrul şi-i impodobesc capul cu flori şi peteală, punĕndu-i-se in deget o verigă de logodnă, şi se crede atunci, că e mireasa lui Dumnezeu.

Imbrăcarea şi gătirea mortului cu hainele cele mai scumpe şi mai frumoase, se face din iubirea şi cinstea ce o arătăm cătră dĕnsul, şi pentru credinţa ce este, că morţii se duc se călătorească pe cealaltă lume, avĕnd a se infăţişa inaintea lui Dumnezeu, la a doua venire, curaţi şi imbrăcaţi intocmai cum s'au ingropat.

După ce s'a gătit astfel mortul, se așază pe masă sau pe laviță, in casă sau in tindă, cu fața spre răsărit; in toată Transilvania el se așază cu picioarele spre ușă, adică gata de plecare, de unde a remas zicerea: „vede-te-aş cu picioarele inainte", adică mort.

In unele locuri mai de demult se scotea mortul afară pe tărnaț, și atunci se ridica deasupra lui pe casă un steag; [1]) ear in Transilvania, ținutul Năsăudului, asemene steag se pune in clopotnița bisericei numai când moare vre-o fată mare, și stă acolo șese sĕptĕmăni.

La cap și la picioarele mortului stau aprinse câte douĕ sfeşnice cu luminări de ceară.

In Basarabia pe lăngă sfeşnice se mai pun patru crengi de copac căte cu trei craci care se numesc „pomi", impodobiți frumos cu strafide, smochine, alămăi, mere, nuci inșirate toate pe ață; la cei mai avuți aceste fructe se și poleesc, unii mai acață și băsmăli, tulpane și

[1]) Vezi Archeologia de G. Seulescu, in Spicuitorul Român. Iași 1841, pag. 138 din fascicula pe lunele Oct. Noemv. și Dec.

o bucată de pănză, care toate se dau de pomană la cei ce duc mortul la groapă.

De cum se intinde mortul pe masă și până ce se scoate din casă spre a se duce la groapă, preotul ĕi citește „stălpii“. [1])

In timpurile vechi, bărbații ducĕndu-se la casa mortului, descoperindu-și capul, aruncau căte o monedă intr'un vas ce sta aproape de mort, pe care-l atingeau cu măna zicĕnd: „Dumnezeu să-l erte“. [2])

Fiind mortul imbrăcat de inmormĕntare i se ia mĕsură cu o trestie sau cu un băț de alun, și după acea lungime i se face sicriul, luăndu-se bine sama ca nu cumva să fie mai lung decăt mortul, căci atunci se crede, că dacă mortul s'ar ingropa cu acel sicriu, locul remas deșert ar chiema și pe alte rude după dĕnsul.

In Bucovina acea mĕsură se ia cu o ață, care se pune intr'o bortă, ce se face deasupra

---

1) Citirea evangeliilor, a unui evangelist, se numește un „stălp“.

2) Vezi Seulescu, loc. cit. pag. 139.

ușei de la odaea in care mortul și-a dat sufletul, și apoi lipindu-se bine pe deasupra, remăne acolo pentru totdeauna.

După aceasta, se așază mortul in sicriu sau raclă, [1]) care se face din scănduri de brad; in fundul lui se pun numai niște chingușoare curmeziș depărtate unele de altele, pe care se pun puțin stuh. In genere sicriul e văpsit cu chinavar roș, afară numai din unele locuri din Transilvania, precum e comuna Zernești și altele de prin prejur unde e cafiniu.

In Bucovina de cănd nu se mai dă voe a se duce mortul la groapă cu sicriul descoperit, se face pe de-o parte și de alta in dreptul capului mortului căte o ferestuică, pentru ca să se resufle, să vadă gloata ce s'a adunat să-l petreacă și să-și iee ziua bună de la ea.

Atăt prin prejurul sicriului căt și pe capacul lui, [2]) se zugrăvesc cruci cu văpsea albă.

---

[1]) In Valachia sicriul se numește „cosciug", in Transilvania „tron".

[2]) In Valachia capacul sicriului se numește „pleoapa cosciugului".

In multe locuri, oamenii işi fac sicriul ăncă fiind in viaţă, şi-şi pregătesc comăndul şi cele trebuitoare pentru inmormĕntare. Sicriul ĕl ţin ei mai cu samă in podul casei. Acest obiceiu se păstrează mai cu temeiu in Valachia judeţul Muscel, in Transilvania, partea de sus a ţinutului Făgăraş, şi in Banat in comuna Picinişca, Toplet şi altele.

Tot trupul mortului, afară de cap, se acopere cu o pănză albă lucrată in casă, şi se numeşte „giulgiu, sovon sau respeti"; ea e de bumbac sau de fuior, după puterea omului.

Pe pieptul mortului se pune o icoană, ear in mănă o cruce de ceară galbĕnă, sub cap una sau două perne umplute cu fĕn, pae ori strujitură de lemn. In timp de vară se umple cu flori, ear earna cu flori uscate, pe care mulţi din locuitori au ingrijire a le aduna din timp. In Basarabia, in unele sate din ţinutul Soroca, perna mortului se umple cu ţărină de la mormĕnt. Deasupra pernii se coase două cordele roşie, in formă de cruce, sub pernă

se pune in unele locuri soponul și pieptenele cu care s'a spălat și pieptĕnat mortul, alăture cu rĕposatul se mai pune pâne, sare și bățul sĕu, care in multe părți se impodobește cu o năframă; unii pun numai trestia sau bățul de alun, cu care s'a luat mĕsura spre a i se face sicriul. Toate aceste se fac pentrucă se crede că mortul in călĕtoria ce are să facă pe cealaltă lume, avĕnd a suferì frig, căldură, sete, și alte multe supĕrări, se aibă ce mânca, in ce se răzima când va fi ostenit, și cu ce se apăra de câni.

La ciobani li se mai pune încă și fluerul cu care cântau la oi.

In Banat, in orașul Caransebeș, dacă moare vre-o femee, după care a remas copii mici, este obiceiul a i se pune in sicriu atâtea păpuși câți copii au remas, pentru a-i da oarecum pe ceea lume chipul copiilor sĕi, ca să-i aibă spre mângăere.

De se intâmplă să moară cineva după Paști, in sĕptĕmâna luminată, atunci pe lângă toate

celelalte se adauge şi un ou roş.

In crucea de ceară ce se pune in măna mortului, se lipeşte un ban de aramă, de argint sau de aur, după puterea omului, in unele locuri, pe lăngă acele, i se mai adauge căte o năframă albă. De multe ori acel ban se pune numai pe sicriu sau se aruncă in groapă; cu acel ban, după credința unora, mortul are să plătească luntrea cu care va trece in cealaltă lume; după alții insă, vămile sau stăjile. In vechime ne spun bĕtrănii că atăt la noi [1]) căt şi la Romănii din Transilvania [2]) acel ban se punea in gura mortului.

In județul Prahova acel ban se leagă la degetul cel mic de la măna dreaptă, in unele sate din Transilvania se crapă la un capăt bățul care se pune in sicriu, şi se aşază in acea crăpătură.

In Bucovina cei ce vin la casa mortului,

[1]) Vezi şi G. Seulescu, loc. cit. pag. 139.
[2]) Vezi şi De Gerando. La Transylvanie et ses habitants. Paris. 1845, tom. I. pag. 311.

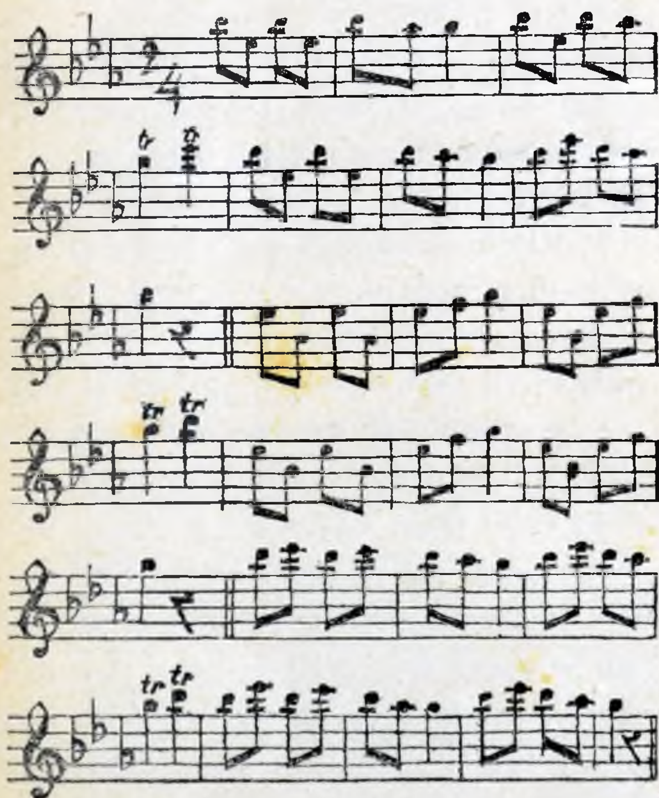
aduc luminări de ceară galbĕnă şi le lipesc sau de sicriu sau de păreţii casei.

Cât stă mortul in casă, in Valachia ţinutul Argeş este obiceiul ca să se lege cănii şi să se ascundă măţele. Noaptea se face priveghiu, adică se adună rudele şi prietinii lui şi-l păzesc ca să nu vie strigoi la el, petrecĕnd deştepţi, unii cu diferite jocuri precum: de-a baba oarba, de-a ineluş-invĕrticuş, de-a halea-malea, de-a mijoarca, de-a ţuşca, şi altele, ear alţii spun poveşti.

In judeţul Argeş, plasa Oltul, şi judeţul Putna, plasa Vrancea, este obiceiul ca la priveghiu să se facă şi foc in ograda casei mortului. In comunele din Vrancea se joacă mai ales imprejurul focului de-a „leuca“, care incepe cu cuvintele următoare:

Ce-i sus măi
Luna, stăi,
Da dincoace
Leuca 'ntoarce,
Te-ai intors
Dă-te jos, şi altele.

In tot timpul căt se joacă acest joc, flĕcăii şi fetele se bat cu ţuşca, ear un fluerar căntă „căntecul priveghiului“ pe care-l notăm aci, dupăcum l'am auzit căntat din fluer in comuna Tichiriş de către un cioban. Asemene căntec nu se află decăt la locuitorii din Vrancea. Eată-l:

In Bucovina este obiceiul, când se scoate mortul din casă, să se lovească atunci sicriul de trei ori de pragul uşei de-afară; aceasta insamnă că mortul se inchină şi-şi ia remas bun, de la poporul ce s'a adunat ca să-l petreacă la groapă.

In Banat, după ce s'a scos sicriul din casă cei ce remân in urmă, restorn scaunele şi, mesele, arătând prin aceasta, tulburarea produsă prin moarte.

Mai in toate părţile locuite de Români este obiceiul, că oala cu care s'a turnat apă in căldare, spre a se scălda mortul, să se ducă inaintea lui când ĕl duce la groapă şi să se dee de pomană plină cu apă proaspătă impreună şi cu o lingură nouă, la vre-un om sărac.

In multe locuri este obiceiul ca acea oală, să se spargă de pămĕnt, ori in locul unde mortul şi-a dat sufletul ori chiar la mormĕnt, sau se umple mai intâi cu cenuşă şi apoi se sparge, de aici a remas zicerea: „i s'a spart oala", adică i s'a frânt viaţa, a murit.

II.

Mortul se ţine in casă trei zile apoi se duce la groapă cu faţa descoperită, [1]) pe mâni, pe năsălii, in carul cu boi sau in sanie, ear in oraşe cei avuţi se duc cu pataşca.

In Moldova judeţul Fălciu, comunele Buneşti, Deleni şi altele, precum şi in mai multe comune din judeţul Neamţ, este obiceiul să se ducă mortul la groapă cu sania, fie vară, fie iarnă, pentru ca să-i fie calea mai uşoară şi să nu se sdruncine. Mulţi din cei mai fruntaşi injugă doi sau patru boi negri.

---

[1]) Astăzi legea nu mai permite ducerea mortului la groapă cu faţa descoperită. Am aproba inchiderea sicriului in cazuri de epidemie sau de diformarea mortului, când atunci insă, chiar rudele de la sine ieu asemene mĕsură, acoperindu-i faţa. Priveliştea morţii in faţă, are totdeauna un puternic efect moral, şi acesta slăbeşte, când se ascunde de ochii poporului faţa celui mort. Deaceea credem că afară de cazuri anumite acest vechiu obiceiu român ar trebuì respectat.

In multe locuri boii se injugă cu jugul rĕsturnat, arătănd prin aceasta că murind gospodarul toate au să meargă pe dos şi fără rănduealā.

In Transilvania ţinutul Năsĕudului fetele mari se duc la groapă pe năsălii purtate numai de fete mari, ear flĕcăii numai de flĕcăi şi cei căsătoriţi numai de căsătoriţi.

In Basarabia fetele mari sunt duse numai de flĕcăi care-şi leagă la mănă căte o basma sau năframă ca şi vorniceii.

Năsăliile la cei săraci sunt impodobite cu scoarţă sau chilim, ear la cei bogaţi cu stofă, din care apoi se fac veşminte la preuţi.

In timpurile vechi, ne spune principele Cantemir, că „la moartea vre-unui boer de oaste, caii lui se imbrăcau cu postav negru, şi deasupra lor se puneau hainele lui cele mai de preţ, ear inaintea năsăliei se ducea o suliţă, in care era spănzurată o sabie cu mănunchiul in jos; şi de amĕndouĕ părţile mergeau vre-o căţiva ostaşi inzăoaţi şi incoifaţi, şi in ochii

cailor se punea must de ceapă sau praf de puşcă, ca să se arăte ca şi când ar plânge şi caii, asemene ca oamenii pentru moartea stăpânului lor.

Trupul unui boer, ĕl petrecea insuş Domnul impreună cu tot alaiul, şi dacă fusese el unul din cei mai mari, atunci mergea inaintea lui cu semnul cel de boerie până la groapă, şi după aceea se ducea semnul earăş inapoi şi se punea in Spătărie sau in Divan, şi locul boeriei lui remânea deşert cel mai puţin trei zile.

Năsăliile, la Domnii care mureau in scaun, erau purtate pe umere de boerii de starea intăi, şi se schimbau pe rând, de către tovarăşii lor, cei din stările mai de jos, arătând că stau spre ascultarea poroncilor Domnului lor atât in viaţă, cât şi după moartea lui. [1])"

Inaintea mortului merge crucea de la biserică, prapurile, fanarele şi sfeşnicele cu luminări aprinse, impodobite cu testemele, apoi

---

[1]) Descrierea Moldovei. Iaşi, 1851, pag. 199 şi 278.

pomenele sau „naporojnele“ care se numesc și „raiu“, și se alcătuesc din două colivi, una mai mare și alta mai mică, asemine și din doi colaci unul mai mare și unul mai mic, avĕnd infipte in ei niște bucățele de șindilă care au puse in vĕrful lor in formă de cruce, alămăi, mere, smochine și strafide, asemine in județul Neamț pe trestii se pun și hulubi de aluat. In orașe la cei mai avuți aceste pomene se poleesc cu foi de aur.

In unele locuri, in Transilvania, pomenele se mai fac in formă de scară, și insamnă că pe acea scară, are să se urce mortul in ceriu.

Pe lăngă sicriu merg, cu capul descoperit, rudeniile, prietinii mortului și femeile care-l bocesc. [1])

In județul Neamț, plasa Muntelui și mai ales in comunele: Buhalnița, Bicazul, Hangu, Bistricioara, Călugărenii, Galu, cotunele Chisirig, Secu Buhalniții, Grintieșul mare, Grintieșul mic și altele, precum și in unele părți

---

[1]) Vezi mai pe larg studiul asupra bocetelor ce urmează.

a Bucovinei mai cu deosebire in comunele Crasna, Straja, Cupca, Sucevenii, Vicovu de sus şi in altele de prin munţi, s'a păstrat vechiul obiceiu strămoşesc ca mortul să fie dus la groapă cu musica, care se compune din mai mulţi flĕcăi, căntănd „Doina" din fluerele de ingropare. In Transilvania, ţinutul Haţegului, ăncă se află obiceiul că după mort să meargă un bĕtrăn căntănd din fluer, căntece de jale. Numĕrul acelor fluerari nu se urcă peste zece. In unele din comunele mencionate, mai este obiceiul ca inaintea convoiului funebru să meargă şi doi bucinatori, bucinănd din cănd in cănd cu trimbiţa.

In Bucovina Doina ce se căntă la inmormĕntări, are ceva schimbare de ceea ce se se căntă in Moldova.

La cei ce petrec mortul la groapă li se imparte testemele şi făclii de ceară albă şi galbĕnă, după starea mortului.

Dacă se intĕmplă ca mortul să treacă peste un pod, atunci unul din neamurile rĕposatului,

aruncă in apă un ban, adică plăteşte podul. Obiceiul mai este a se aşeza poduri in calea mortului: se intinde pe pragul porţii casei o pănză albă sau o năframă, peste care trece convoiul funebru; o a doua pănză se aşterne la jumĕtatea drumului şi o a treia pe pragul porţii de la biserică; când se trece peste acele pănze se aruncă căte-o monedă peste ele, apoi se dau de pomană la săraci, pentru sufletul rĕposatului, impreună cu o luminare, un colac şi monezile aruncate. Aceste poduri alegorice inchipuesc punţile ce are să treacă sufletul mortului ca să ajungă la uşa raiului, ear monezile, pentru ca să plătească vămile, de aici zicerea: „plătite să-ţi fie vămile“.[1])

In Basarabia acest obiceiu, de a se face poduri când se scoate mortul din casă, se păstrează peste tot locul; se pune chiar pe pragul uşei o cergă, un lăvicer sau un prosop şi deasupra o pernă şi o strachină cu măncare; atăt

[1]) Vezi şi Alecsandri „Poesii populare“. Bucureşti, 1866 nota 10 de la pag. 140.

perna cât şi strachina se dă de pomană, pentru ca să aibă pe ce se culca şi ce mânca mortul pe cealaltă lume.

Ducênd mortul la ţintirim se face douesprezece stări sau popasuri, la fiecare respintene, cetindu-se ectenia morţilor, şi se dă de pomană, peste sicriu, haine de-a lui şi alte lucruri; in Vrancea se dă nouĕ gulere de cămeşă cusute frumos cu arnice şi nouĕ monezi, tot pentru ca să plătească vămile.

Mai in toate părţile locuite de Români, şi mai cu samă in Transilvania, se impodobeşte un brad cu flori, cu năfrămi, cu mere, smochine, nuci, prune uscate, strafide, şi se pune inaintea casei mortului. In unele locuri se mai increstează in coaja lui diferite figuri. In părţile unde nu se află brad, se impodobeşte o creangă de mĕr, sau de prun, sau şi alt pom. In Dobrogia se mai impodobeşte şi cu canură (lână) roşie, ştergare, busuioc şi hârtie albă.

In Transilvania, ţinutul Haţegului, pomul sau bradul nu este alta decât o suliţă de lemn de

brad, naltă ca de-un stănjin, ce se pune numai la fete mari sau flecăiaşi şi se implăntă in crucea de la morment, la flecăi insă acea suliţă e naltă de la doi la trei stănjini şi se implăntă la morment lăngă cruce, prinzenduse cu cue de ea. In verful lui se leagă un chişchineu [1]) roş cusut frumos cu fir, in care se anină un clopoţel micuţ şi inelele mortului. In comuna Reşinari şi in altele de prin prejurul Sibiului, se leagă la brad şi lănă de la oi, dacă mortul a fost cioban. La fete mari se pune in verful bradului cercei şi inelul de logodnă dacă a fost logodită sau şi alte inele, şi remăn acolo.

Bradul sau pomul la inmormentări se face la flecăi, fete şi arare ori, in unele locuri, şi la tineri insurăţei.

Acest brad sau pom se pune la morment la capul mortului.

Dacă nu se află brad in apropiere de comuna unde se află mortul, in Transilvania este

---

[1]) Cărpă albă, năframă.

obiceiul să se ducă călăreţi, căntănd din fluere căntece de jale, in locuri depărtate ca să aducă brad, şi cănd trec prin vre-un sat cu el, atunci fetele merg intru intimpinarea lui şi-i căntă pănă trec din hotarul satului aşa numit „căntecul bradului“, care nu se obicinueşte la nime afară decăt la locuitorii din unele comune de prin munţii Transilvaniei. Dăm aci căteva din acele căntece, adunate in comuna Demsuş, ţinutul Haţegului, şi de prin alte părţi.

Brad incetinat [1])
De unde-ai tunat [2])
Din vĕrfuşor de munte
De la flori mai multe,
De la loc petros
La loc mlăştinos,
Cu capul la vale
Fără pic de cale,
Şi păn te-or tăeat,
Tot or fluerat.

---

[1]) Infrunzit, [2]) venit.

Tinerelul cel voinic
Cum nu-i frică de nimic
El a rănduit,
El a poruncit,
La șepte gropași
Și tot călărași,
Ei să mi se ducă
Și să mi te-aducă,
Din vĕrfușor de munte,
De la flori mai multe,
Cu nouĕ topoarĕ
Brazii să-mi doboare.
Că el a umblat,
Țeri a 'ncunjurat
Și nici a aflat,
Nici a căpătat
Nevastă să-i placă,
Soție să-și facă;
După ce-a umblat,
El a căpătat
Nevastă de munte;
De la flori mai multe,
Naltă și brădoasă
Ca el de frumoasă
Departe a mers
Și el mi-a trimes

Nouě sgrebelungi[1])
Prin păduri şi lunci,
Pe una să-i vie
Dor de la soţie,
Pe alta să-i vie
Dor de la frăţie,
Pe una dor de la tăicuţă,
Pe alta dor de la măicuţă.
Chişchineu rotat
Cin' te-a blăstemat,
Vicol să te-ajungă,
Omět să te ningă,
Věntul să te bată,
Soare să te ardă,
Să tot albeşti,
Să nu putrezeşti.

ALT CANTEC.

Tinerelule,
Voinicelule,

[1]) Nu am putut afla ce insamnă acest cuvěnt, poate că sunt „ursitele".

Cine ţi-a poruncit,
De te-ai coborit
Din brădui mai mulţi
Din cei munţi cărunţi,
Tot mi-au poruncit
De m'am coborit
La mijloc de ţară,
Unde-i ap' amară,
Unde-i apă lină
Şi earbă sulcină.
Dar ei m'au minţit
Şi m'au coborit,
Că eată mĕ duc
La cap de voinic.
Vĕnturi să mĕ bată,
Soare să mĕ ardă
Nime să nu-mi creadă.
Brădete, brădete!
Brad incetinat
Rĕu te-a blăstemat,
Cine te-a'mpodobit
Şi cine te-a cusut,
Vĕnturi să te bată
Nime să nu-ţi creadă.

ALT CANTEC.

Tinerelule
Voinicelule,
Ce eşti supĕrat,
Ce te-ai mâniat?
Cum n'oiu fi supĕrat,
Că vidra m'a muşcat,
Că de-un an de zile
Din alean [1]) pe mine,
Tot mi s'au vorbit,
Si s'au sfătuit,
Ei ca să mĕ tae
Din aste părae,
Şi să mĕ tot ducă,
Şi să mĕ aducă
In mijloc de ţară,
Unde-i ap' amară,
In grădina lină
Cu apă sulcină,
Vĕnturi să mĕ bată,
Soare să mĕ ardă,
Nime să nu-mi creadă!

[1]) Ură

Căntec când se duce bradul la biserică:

Bradete, bradete,
Mergĕnd inainte,
Se bagi in minte,
A mele cuvinte.
Dacă te-a intâlnì,
Ori ţi-a venì,
Maica Domnului,
Şi a fiului,
Tu să mi-o petreci
Şi să mi te pleci,
Drum ţi-a arăta
Şi te-a indrepta
Să mergi cu soarele
Ear nu cu apele,
Că soarele 'i mergător
Şi 'napoi intorcător,
Dar apele 's curgătaare
Şi 'napoi ne 'ntorcătoare.

———

Dacă cel cui se aduce bradul are femee, se căntă:

Brad incetinat
Nu fii supĕrat,
Că nevasta ta
Ea s'a mâneca
De mi te-a uda,
De nu te-i usca.

III.

Groapa se sapă de ciocli, [1]) care nu sunt rudele mortului; in Transilvania insă, mai ales in comunele Bucova, Bouţarii de sus, Bouţarii de jos, se sapă numai de rudeniile cele mai de-aproape.

In Valachia, ţinutul Prahova, preutul incepe mai intăi a săpa groapa, dănd de trei ori cu hărleţul in pămĕnt.

[1]) Se mai numesc şi „gropniceri, gropaşi şi săpători."

Dacă mortul a fost dus la groapă pe năsălii,[1] după ce i se face prohodul se aşază apoi in sicriu.

In timpurile vechi, pe la anii 1650—1660, după arătarea archidiaconului Paul de Alep,[2] inmormĕntarea se făcea şi fără sicriu.

Mai inainte de a se pune mortul in groapă, se ie de pe el toate podoabele cele scumpe de aur, precum: cercei, inele şi altele.

Cănd preuţii căntă „veniţi fraţilor să dăm mortului, sărutarea cea de pe urmă“, atunci copiii şi rudeniile lui, ĕl sărută pe obraz sau pe măni, in semn că-şi ieu ertăciune de la el, ear prietinii lui şi cealaltă gloată ce s'a fost adunat, ĕi sărută icoana de pe piept; apoi i se pune pănza pe obraz, ear cioclii lasă sicriul in groapă legăndu-l cu brăe sau taclite, care apoi li se dau lor de pomană, după aceea preutul ĕi face „paosul“ sau „apaosul„ adică

[1]) In Transilvania năsălia se numeşte „laviţă“.

[2]) Vezi Hajdeu. Archiva istorică, 1865. Bucureşti, anul I. Docum. No. 810, pag. 72.

ei toarnă vin [1]) peste trup in formă de cruce. Vinul, in Basarabia mai ales in ţinutul Soroca, se amestecă şi cu agheazmă. Luănd apoi preutul pămĕnt cu lopata, aruncă peste mort, şi ceilalţi oameni, făcĕnd asemene, zic: „să-i fie ţărina uşoară“, „Dumnezeu să-l erte“ sau „Dumnezeu să-i facă parte din impărăţia ceriului!“

In unele locuri, şi mai ales in Basarabia, tot norodul bate după aceea căte douĕsprezece metanii, zicĕnd şi „Dumnezeu să-l odihnească“. Pe urmă se pune capacul şi se umple groapa cu pămĕnt, făcĕndu-se deasupra o movilă puţin ridicată.

In Bucovina, in unele comune de prin munţi, este obiceiul ca să vină doi bucinatori, şi pu-

[1]) Deşi in Molitfenic la „rănduealа pogrebaniei mirenilor“ se zice: că preutul varsă peste mort candela sau cenuşa din cadelniţă, cu toate aceste nicăiri nu am aflat să se facă aceasta. Sulzer, in Geschichte des Transalpinischens Daciens. Wien. 1781. pag. 297, ne spune că se aruncă peste cadavru nu numai vin dar şi rachiu, aceasta earăşi nicăiure nu am aflat să se facă.

nĕndu-şi bucinele cruciş peste groapă, incep a bucina de jale.

In Basarabia este obiceiul, ca inainte de a se lăsa mortul in groapă, preotul să-i pună pe frunte „cununiţa“, care nu este alta decăt o bandă de hărtie sau de mătasă, pe care este zugrăvit Isus Christos, Maica Domnului şi Sfăntul Ioan, avĕnd scris şi rugăciunea „Sfinte Dumnezeule, sfinte tare, sfinte fără de moarte, miluieştene pe noi“, ear pe piept se pune „molitfele pentru ertarea pacatelor“, tipărite pe o coală de hărtie.

Toate aceste rugăciuni mai inainte erau scrise in limba romănă, acuma insă in limba rusască.

La mormĕnt se impart bani la săraci şi se dă peste groapă de sufletul mortului, o găină neagră sau un cucoş, o oae, un miel, o vacă cu viţel, după puterea mortului, ear dacă mortul a fost holteiu, i se aduce calul la mormĕnt şi acolo se dă de pomană unui alt holteiu. La ciocli, in unele locuri, li se mai dau căte un şervet, un colac şi o luminare,

sau căte o ulcică; in Bucovina, pe lăngă aceste, li se mai imparte şi căte o bucată de huscă sau sare.

In multe locuri este obiceiul, că dacă s'a intămplat, ca mortul să se fi născut in aceeaşi lună ca şi fratele sau sora lui, care trăesc ăncă, atunci se zice că mortul e lunatic, şi se dă cu puşca deasupra mormĕntului. Aceasta se face pentru ca să nu se ivească vre-o vrajbă pe cealaltă lume intre fraţi.

Tot acolo la mormĕnt este obiceiul a se prinde „fraţi de cruce"; aceasta se face cănd intr'o familie se intămplă de mor doi copii unul după altul; atunci pentru a scăpa de moarte pe cei vii, unul din copiii remaşi se prinde frate de cruce cu un altul, din altă familie, fie de ori ce sex, insă să fie lunatic cu acela, cu care are să se prindă frate de cruce. Chipul cum se săvĕrşeşte această frăţie este următorul: la ţintirim, după ce s'a dat drumul sicriului in groapă, fratele sau sora copilului mort, se scoboară in groapă pe sicriu,

ear celalalt copil ĕl ridică din groapă și punĕndu-se față'n față, apucă un colac, unul cu-o mănă și celalalt cu alta și-l frăng in douĕ; după aceea se sărută și astfel se fac „frați de cruce“. Ei se privesc ca cum ar fi frați buni; fratele de cruce cu sora de cruce nu se pot lua niciodată in căsătorie.

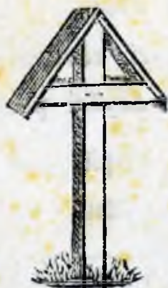
In județul Olt, mai este ăncă obiceiul a se prinde frate de cruce astfel: fratele mortului lunatic, se pune in fiarĕ și se prinde apoi frate de cruce cu un altul, așezăndu-se pe marginea mormĕntului și rupĕnd o furcă de strins fĕn, pe care unul o apucă de-un crac ear celalalt de altul.. [1])

[1]) Obiceiul de a se prinde frate de cruce nu se face numai la mormĕnt; in părțile de munte se sapă intr'o stăncă o cruce, pe care cei ce vor să se prindă frați de cruce o sărută, apoi iși fac la măna dreaptă o tăetură, și amestecă săngele lor, și astfel se fac „frați de cruce.“ Această datină veche ĕi leagă a-și da viața unul pentru altul. (Vezi și Hajdeu, Columna lui Traian anul VIII, tom. II). București 1878, pag. 5—11, asemine și Alecsandri, „Poesii populare“, București 1866, pag. 13.

La morment, la capul mortului lăngă cruce, se infige bradul, care a fost inaintea casei, dăndu-se mai intăi de pomană toate lucrurile cu care a fost impodobit. De multe ori la capul fecioarelor se plantează un fir de ederă care de-a purure este verde, şi se samĕnă pe mormĕntul lor busuioc şi fonfiu sau budiene [1])

La cei mai bogaţi se pune pe mormĕntul lor o peatră, fie culcată fie in picioare, avĕnd săpată pe ea soarele şi luna, şi cuvintele obicinuite „aici zace robul lui Dumnezeu (cutare)...“ şi apoi trecĕtorilor: „ziceţi Dumnezeu să-l erte!“

La cei mai săraci se pune numai o cruce de lemn, văpsită cu roş. La unii acea cruce se mai acopere cu doue scăndurele şi atunci are forma ce se vede in figura aci alăturată.

[1]) O plantă ce face flori galbene care chiar cănd se usucă nu-şi schimbă coloarea.

Din vechime, ne spune G. Seulescu [1] că peste acea cruce se punea o pânză de un cot cu inscripția D. M. O. [2])

La multe morminte se mai pune și câte un fanaraș in care se află o candelă, care se aprinde in Sămbăta morților și la alte zile mari, când tot atunci se arde tămăe. In unele petre se sapă o bortă in josul ei și acolo se pune o candelă aprinsă.

In multe părți, la noi, precum și in Bucovina, este obiceiul ca călătorul să arunce bucățele de lemn, de nuele, strujeni, fěn sau crengi uscate peste mormintele celor ingropați la drumuri, incăt de multe ori se fac movili mari, cărora apoi li se dau foc, și apoi eară se asvěrl peste morměnt asemine lucruri.

După inmorměntare toți oamenii se spală pe măni, sau a casă, sau chiar la țintirim

[1]) Loc. cit. pag. 140.

[2]) In călătoria ce am făcut in toate țerile locuite de Români, nu am aflat ca să se fi pus vre-odată asemine inscripțiune.

lăngă groapă; dacă se intămplă vre-un isvor sau apă curgĕtoare in calea lor, aleargă toţi de se spală acolo, une-ori, şi pe obraz.

In judeţul Olt mai este obiceiu, că cei ce s'au spălat, să asvĕrle cu apa indărăpt.

Intorcĕndu-se gloata la casa mortului, ĕi fac comăndarea, ospătănd pe toţi cei ce au fost la ingropare, punĕndu-se şi pomul pe masă, in locurile acele, unde nu este obiceiul a se pune la mormĕnt. Din vechime acea comăndare se făcea in chipul următor: „De cu sară, cănd a doua zi are a se inmormĕnta rĕposatul, vine preotul şi se aduce una sau mai multe oi şi berbeci, mai cu samă negri; se face o groapă, şi intorcĕnd vitele cătră apus, răsărite fiind acum stelele, le lipeşte luminări de ceară prin coarne, le citeşte o rugăciune şi apoi venind rănduiţii le tae, punĕnd se curgă săngele in groapa făcută inadins pentru aceasta, numită „ară“. Preotului se dă capul şi pielea, de unde a remas proverbul: „că a dat pielea popei“, adică a murit, ear cărnurile se fac bucate şi

se ospătează petrecătorii, cărora mai intăi li se impart căte un colac și o luminare. La masă punĕndu-se și dăndu-li-se căte o cupă de vin, fiecare, luănd, varsă puțin pe pămĕnt, [1]) zicĕnd: „ușoară să fie țărina reposatului.“ [2])

In Transilvania, in comunele de prin prejurul orașului Sibiu, comăndul se face astfel: se pune masa, unde stă de mănăncă preotul și cu fruntașii; pe lăngă bucatele ce se află, care de obiceiu sunt supă de tăeței și friptură, se pune un colac mare in care se implăntă un copăcel incărcat cu mere, turte, covrigi, prune și nuci, și apoi cănd căntă preotul „unde umbrează darul tĕu Mihaile Arhanghele“, toți mesenii saltă și leagănă colacul cu copacul. In curte incepĕnd de la masă și pănă la poartă sau și mai departe in stradă, se presară pae și pe ele se așază o pănză albă, pe care se

[1]) Acest obiceiu de a vărsa o parte din bĕutură pănă a nu duce paharul la gură — libație — se face pentru ca să alunge nălucile morților ce sbor prin lume și, se amestecă in faptele oamenilor. (Vezi și Alecsandri Poesii populare, București, 1866, nota de la pag. 6)

[2]) Seulescu, loc. cit. pag. 140—141.

pun străchini cu bucate, şi venind oamenii se pun la masă, jos la pămĕnt, şi după ce au ospĕtat li se dau căte un colăcel şi o luminare de ceară galbĕnă.

Măncările cele mai obicinuite ce se fac la comăndare sunt: borş de pasere, găluşte, sarmale, plachie şi diferite fripturi, sau şi alte bucate care-i plăceau rĕposatului fiind in viaţă.

In Transilvania, ţinutul Făgăraşului, comăndarea se numeşte „sărăcusta". Fie omul căt de neavut, imparte mesenilor după ospătare căte un colăcel sau o bucată de păne şi o luminare de ceară, ear feţelor bisericeşti, ăncă şi căte o năframă.

In comunele din Banat, Barjovic, Prilipeţ şi in părţile Almajului, inainte de a se aşeza gloata la masă şi de a binecuvĕnta preotul bucatele de pe ea, se impodobeşte frumos cu flori un băţ, pe care se incolătăceşte o luminare de ceară galbĕnă şi stă aprinsă căt citeşte preotul rugăciunea mesei, apoi aşezăndu-se cu toţii la masă, se stinge luminarea şi se pune

bățul pe un scaun lăngă masă, ținĕnd astfel locul mortului.

Trei seri de-a rĕndul se aprinde tămăe intr'un hărb, in locul unde mortul și-a dat sufletul, și se pune acolo și o ulcică cu apă sau cu vin, o bucată de păne, și toiagul aprins, care nu este alta decăt o luminare de ceară, lungă căt și mortul.

Vinul din ulcică și pănea se dau unui bărbat sau unei femei, după sexul defunctului, de mănăncă și bea in trei seri de-a rĕndul, in locul unde mortul și-a dat sufletul. Acel bărbat sau acea femee represintă, in cursul acelor trei zile persoana defunctului, fiindcă se crede că sufletul mortului sboară rătăcind trei zile, apoi intorcĕndu-se acasă ostenit, se găsească de măncat și de bĕut.

Toiagul se duce la biserică de arde puțin la icoana Maicei Domnului, apoi se pune aprins la mormĕnt, la capul mortului.

După aceste trei zile se crede că sufletul mortului stă șese sĕptĕmăni deasupra ușorului

de la uşa casei, deaceea Romănii din Dobrogia, aştern asupra acelui uşor o „pominetă“, adică o bucată de pănză albă, tăetă dintr'o trimbă,[1]) pentru ca să aibă pe ce să stea sufletul.

In Transilvania, după ce s'a inmormĕntat mortul, două sau trei neamuri de-a lui se duc de cu noapte la mormĕnt, şi-l stropesc cu apă adusă intr'un ulcior, ĕl tămăează şi apoi aprind „privighitoarea“ sau toiagul,[2]) care stă aprins căt fac cincisprezece metanii, zicĕnd că prin aceasta se imblănzeşte căţelul pămĕntului ca să nu latre pe noul oaspe venit intre celelalte mormĕnturi.

IV.

Patruzeci de zile de-a răndul după ce moare omul, se poartă parastasele, adică, se duc la biserică, in fiecare zi nouĕ covrigi, o luminare,

---

[1]) Val de pănză.

[2]) In Valachia se numeşte şi „stat“.

vin şi tămăe, ear preotul citeşte rugăciunile cuvenite. Se mai pomeneşte şi numele mortului la liturghie in timp de patruzeci de zile şi aceasta se numeşte „sărindar“.

Patruzeci de zile ăncă se mai tămăează in casă, unde a fost mortul, şi se toarnă pe locul unde s'a săvĕrşit din viaţă puţină apă, apoi se duce la mormĕnt vin şi tămăe, crezĕndu-se că până la patruzeci de zile când incepe a putrezì trupul, până atunci sufletul mortului umblă sburănd pe lăngă casă şi pe lăngă mormĕnt, după aceea trece in cealaltă lume.

In Joia mare, care este in a şeptea sĕptĕmănă a postului mare, se duce la biserică o colivă care se scoate la mormĕnt şi se fac rugăciuni pentru sufletul mortului. Asemene se dă de pomană pentru morţi, la Moşi sau Sămbăta morţilor, merinde şi lucruri precum: cofe, cofăele, ulcele, străchini impodobite cu flori, in care se pune vin, păne, carne friptă, lapte cu orez, şi altele, precum şi căte-o luminărică de ceară galbenă.

Mortul se jăleşte in curs de un an; in acel timp atăt femeea rĕposatului căt şi alte rudenii, din cele mai de-aproape, nici joacă, nici se desfătează; in Banat, unele femei nu-şi spală faţa şi nici măcar işi schimbă veşmintele de pe ele in cursul acelui an de jălire, fetele umblă cu pĕrul despletit, şi când intră in joc după ce a trecut anul jălirii, atunci se aşterne o năframă la pămĕnt pe care o calcă cu picioarele inainte de a juca.

Jelirea nu este la toţi de o potrivă, ne spune Dimitrie Cantemir „când moare vre un ţaran trebui feciorii lui se umble şese luni cu capul gol, macar de este şi la mijlocul ernei, şi să'şi lese pĕrul şi barba, şi căt de departe se aibă a merge, nu cutéza să'şi invălească capul cu nimică. Aseminea şi cei mai de frunte obicinueau mai nainte se urmeze patruzeci de zile; ear acum au părăsit acest feliu de eres şi numai căt imbracă haine cernite, şi aşi lasa pĕrul capului se crească. Iară când moare fratele vreunei fecioare de ţaran, atunci

ea după obiceiu taie din pĕrul capului sĕu, şi leagă la crucea care se pune la mormĕntul frĕţini-sĕu, şi ia aminte intr'un an, se nu lipsască de acolo, sau se cadă jos, eară intĕmplăndu-se se lipsească, atunci mai pune earăşi de al doilea altă legătură de pĕr" [1]).

Bărbaţii, care sunt rude de-aproape a rĕposatului, umblă cu capul gol cincizeci de zile şi in unele locuri din Transilvania şi până la un an; ear flĕcăii işi rătează puţin şi pĕrul dinainte.

In Transilvania este obiceiul, pentru ca mortul să nu pătimească de foame şi sete pe cealaltă lume, să se dee de pomană apă, care o cară căte-o femee in numele lui de la vre-o făntână, la o casă in timp de un an.

Pe la mai multe case, care sunt la drum, am vĕzut in călătoria mea prin munţi spre oraşul Abrud, acăţate ulcioare nouĕ pline cu apă, pentru ca trecĕtorii să aibă ce bea, şi

[1]) Descrierea Moldovei, Iaşi, pag. 278 şi 279.

intrebând pe bětrâni pentru ce se face aceasta, mi s'a respuns că pentru sufletul mortului.

In judeţul Olt şi Muscel, femeile sau fetele cară apă pe la case, in timp de patruzeci de zile, insemnând la răbuş fiecare zi, şi implinindu-se acest termin, lipesc de răbuş o luminare de ceară galbenă căruia ei dau drumul pe o apă curgětoare.

In unele locuri se năimesc oameni străini, de cară apă de la isvor, cu douě cofe nouě, la o casă săracă in cursul acelor patruzeci de zile, acele cofe, apoi se dau de pomană; aceasta se face pentru ca mortul să-şi ude sufletul când va trece prin vămi.

Mulţi lasă, cu limbă de moarte, că după săvěrşirea lor din viaţă, să se facă punţi şi poduri, puţuri sau fântâni pe la drumuri, pentru ca călětorii trecěnd pe dênsele sau recorindu-şi sufletul cu apă, să zică „bogdaprosti, să fie de sufletul celui care le-au făcut".

In Dobrogia este obiceiul, că cu o zi inainte de Inălţarea Domnului, la Ispas, să se

adune femei și babe, și să iee azime calde, ceapă verde și rachiu, și mergĕnd prin sat, să le dee de pomană, pentru sufletul morților, ca să aibă pe drum, fiind credința că in acea zi morții sbor in ceriu.

La trei, la nouĕ și la douezeci de zile se face masă pentru pomenirea sufletului rĕposatului, ear la patruzeci de zile, se chiamă preotul de-i ridică panaghia, făcĕndu-i atunci și vecinica pomenire.

Pentru sufletul morților se mai face sobor, la biserică, la trei luni, la jumĕtate de an, la nouĕ luni și la anul, cănd se scoate și coliva la mormĕnt, care se dă apoi preoților.

După ce se implinesc șepte ani de la moartea rĕposatului, merg rudele și-l desgroapă, i se spăl oasele cu vin și le pun in biserică, și stau pănă a doua zi, cănd se săvĕrșește sfănta liturghie, și după aceea prohodindu-i-se remășițele, se ingroapă earăș in mormĕnt, ear dacă mortul se găsește neputrezit, atunci se zice că-i jurat, adică afurisit, și se razĕmă de zidul

bisericei, şi archiereul sau preotul ei citeşte rugăciunile deslegării, pentru cei afurisiţi.

Când se intâmplă de moare vre-unul din neamul cel mai aproape a mortului, la şese săptămâni, in multe comune este obiceiul că, atunci se desgroapă mortul şi dacă-l găseşte cu faţa 'n jos, se zice că e strigoiu, [1] şi indată i se bate un par de lemn de tisă prin inimă, sau i se scoate inima şi cu ea se ung toţi membrii familiei, pentrucă prin aceasta se crede că-i păzeşte ca să nu moară indată şi neamurile remase in viaţă.

In judeţul Mehedinţi in timpurile vechi, după ce se desgropa strigoiul se ducea la munte, şi se arunca sau se ingropa acolo.

In comuna Tătarei, judeţul Olt, se mai crede că mortul e strigoiu, când el s'a născut cu perdè

[1]) Strigoi sunt morţii acei care se scol din mormenturi şi pornesc cu sicriile in cap, mergĕnd, in noaptea spre sfântul Andrei, de cercetează ce mai este pe la casele lor. Ei au coadă şi se prefac, in diferite dihanii, lupi, căni şi in alte animale, apoi inainte de a răsări soarele ei se vîr earăş in morminte. Spre a nu-i lăsa să se apropie de case, se ung ferestrele şi uşile cu

pe cap, deacea când moare, trupul lui se leagă cu rug, şi-i pun puţin meiu in sicriu, in gură, in ochi şi in nas.

Credinţa in strigoi [1]) este foarte respăndită in tot poporul român. Aflându-mĕ in Transilvania, [2]) in comuna Zerneşti, mai multe femei din Poeana Mărului, un sat aproape de acea comună, crezĕnd că ploaea care ţinea neincetat de vr'o câteva zile provinea din cauza morţii unei fete, ingropată de curând şi presupusă de strigoaică, merseră la mormĕnt şi desgroparĕ cadavrul, şi-l străpunseră cu furci de fer in inimă, in ochi şi in piept şi apoi intorcĕndu-o in sicriu cu faţa 'n jos au ingropat-o earăş.

---

usturoiu in ajunul sfântului Andrei, fiindcă se crede că usturoiul nu le place şi-i alungă. Mai sunt şi alţi strigoi, cari sunt mici şi se numesc „moroi", aceştia sunt copiii cei născuţi de curând, ce mor inainte de a fi botezaţi; ei vin de cer ţiţă de la mamele lor şi aceste spre a-i impăca, trebue să care cu gura aghiasmă mare din ziua de Bobotează, in curs de şepte ani, şi să stropească mormintele lor când atunci se privesc ca şi botezaţi. (Vezi şi Alecsandri, loc cit. nota de la pag. 194).

1) In Transilvania se numesc „şiscoi".

2) In luna Iulie, 1880.

V.

Aceste obiceiuri descrise mai sus, sunt parte creştine şi parte păgâne. Scopul nostru e de a cerceta care din ele pot fi reduse la originea romană.

Urmând şirul in care au fost espuse obiceiurile ce se păzesc astăzi la inmormêntările Românilor, găsim intâi la poporul Român, că mortul neingropat nu şi-ar putè odihnì sufletul. Aceasta deşi poate fi o credinţă mai generală, totuş e mai mult decât sigur, că ea a fost moştenită direct de poporul nostru de la străbunii sei. Aşa Virg. Aen. lib. VI. v. 325 şi urm. ne spune:

Nec ripas datur horrendas et rauca fluenta
Transportare prius, quam sedibus ossa quierunt,
Centum errant annos, volitantique haec littora circum;
Tum demum admissi stagnaque exoptata revisunt.1)

1) Nici nu-i este permis a-i trece peste ingrozitoare ţermuri şi peste aceste riuri bubuitoare mai inainte de a se fi odihnit oasele lor in pămênt, altfeliu rătăcesc in timp de o sută de ani şi sbor imprejurul acestor ţermuri, şi numai după aceea vin să vadă lacurile mult dorite.

Conform cu această credinţă, intălnim la Romani şi obiceiul ce stă cu dĕnsa in legătură de a arunca de trei ori cu ţărină pe cadavrele neingropate ce le găseau. Horat. Od. I. 23, 22 ne arată acesta:

At tu nauta vagae ne parce malignus arenae
Ossibus et capiti inhumato
Particulam dare....
Jnjecto *ter pulvere* curras. 1)

Inchiderea ochilor după ce murea cineva, este arătată de mai mulţi scriitori, precum Ovid. Trist. III. 43.

Nec mandata dabo, nec cum clamore supremo
Labentes *oculos, condet* amica manus. 2)

1) Şi tu luntraşule nu te arĕta neindurat faţă cu ţărina spulberătoare, cu oasele şi cu capul neingropat. Dă-le ce li se cuvine, şi după ce vei arunca peste mine de trei ori cu pămĕnt, pleacă.

2) Nici voiu da ordine, nici o mănă amică nu-mi va inchide ochii, gata de a se stinge, după ultimul strigăt

Apoi Plinius in Hist. Nat. Lib. XI. LV

Morientibus illos (oculos) *operire* rursusque in rogo patefacere Quiritium magno ritu sacrum est. 1)

Aceasta o mai putem vedè şi in Virg. Aeneid. IX. 487 şi Ovid. Her. I. 102 şi 113. Punerea celui ce moare la pămĕnt, asemene este un obiceiu roman, care se păstrează de noi şi pănă astăzi nestrămutat. Ovid. Trist. lib. III. Eleg. III. 39.

Nec mea consueto languenscent corpora lecto!
Depositum nec me qui fleat, ullus erit. 2)

Spălarea trupului cu apă caldă şi ungerea lui cu unsori, este arĕtat de Virgil. in Aneid. lib. VI. 219 şi 220:

1) A inchide ochii la cei ce mor, şi apoi a-i deschide pe rugul arderii este un obiceiu sacru la Romani.

2) Nici corpul meu nu zace in patul obicinuit, nici este cineva care să mĕ plăngă cănd mĕ va pune la pămĕnt.

Pars calidos latices et ahena undantia flamis
Expediunt, corpusque *lavant* frigentis et *unguunt.* 1)

Aşezarea mortului cu picioarele spre uşă, adică gata de plecare, se vede a fi fost indeobşte urmată de Romani. Plin. lib. VII. 8, ne arată aceasta:

Ritu naturae capite hominem gigni mos est *pedibus efferi.* 2)

Şi Persius, III. 105:

Hinc tubae, candelae: tandem beatulus alto
Compositus lecto, crassisque lutatus amomis
Jn *portam rigidos calces extendint.* 3)

---

1) Unii pregătesc apa de clocoteşte la foc in căldări şi apoi spală corpul inţepenit şi-l ung.

2) Natura a dispus, ca omul să intre in lume cu capul şi să easă cu picioarele.

3) Apoi pornesc trimbiţele şi făcliile: insfirşit reposatul aşezat pe un pat nalt şi uns cu mirezme unsuroase, este intins cu picioarele inţepenite spre uşă.

Credinţa că mortul călĕtorind pe cealaltă lume ar avè nevoe de un băţ, pentru a se apăra de căni, aminteşte pe Cerberus, vestitul căne cu trei capete, păzitorul infernului.

Tot aici putem subsuma şi credinţa arătată de noi, ce există in Transilvania, că după ce s'a inmormĕntat cadavrul, să meargă rudeniile lui a doua zi de cu noapte şi să stropească cu apă mormĕntul, să-l tămăeze şi să aprindă toiagul pentru a „imblănzì căţelul pămĕntului, ca să nu latre pe noul oaspe venit intre celelalte morminte."

Banul ce se pune in deosebite chipuri arătate mai sus in săcriul mortului, nu este altă ceva, decăt vechiul obol ce se plătea lui Caron, pentru a trece pe mort peste fluviul Acheron, şi a intra astfel in Hades. Juvenal III. v. 265 şi urm. ne spune că:

Jam sedet in ripa tetrumque novicius horret
Porthmea, nec sperat cenosi gurgitis alnum

Infelix nec habet, quem porrigat *ore trientem.* 1)

In Propert. Lib. IV. El. XI v. 7. ăncă aflăm aceasta:

Vota movent superos: ubi portitor *aera* recepit
Obserat herbosos lurida porta rogos. 2)

In mormintele celor vechi şi astăzi se găsesc monezi in gura scheletelor intre dinţi.

Inaintea casei mortului se punea un chiparos „cupressus“ care era semn de moarte şi era consacrat lui Pluton zeul dedesubtului. Se crede despre acest arbore că odată tăet, el nu mai odrăslea. Paul. Diac. Excerpt. ex. lib. Pomp. Fest. de significat. verb. lib. III, ne spune că:

1) In timp ce noul venit stă pe maĭ, şi este cuprins de frică la vederea infricoşatului Caron, nenorocitul a pierdut speranţa de a trece cu barca balta cea glodoasă, neavĕnd nici un ban pe care să-l dee cu gura.

2) Rugăciunile mişcă inimile zeilor; şi cănd luntraşul a primit banul, poarta spăimăntătoare se inchide pe mormĕntul erbos.

Cupressi *mortuorum domibus* ponebantur ideo, quia huius generis arbor excisa non renascitur, sicut ex mortuo nihil iam est sperandum quam et ob causam in tutela Ditis patris esse putabatur. 1)

In locul cupresului se punea şi brad. Plin. XVI. 10. 18 ne spune că:

Picea montes amat atque frigora, feralis arbor et funebri indicio ad *fores posita.* 2)

La noi am vězut că in locul cupresului care nu se află in regiunile noastre se pune bradul. Lăngă mort se puneau miresme intr'o căţue ca să ardă. Paul. Diac. loc. cit. lib. I:

---

1) Cupresii se punea inaintea casei mortului, fiind el un copac, care dacă se tae nu mai odrăsleşte, după cum şi de la mort nu mai este nimic de sperat, din care causă se şi privea că acest arbore stă sub tutela părintelui infernului.

2) Bradului ĕi place munţii şi frigul, este copac de moarte şi se pune la poartă ca semn de doliu.

Acerra ara quae ante mortum poni solebant, in qua *odores* incendebant. 1)

Mortul era dus la inmormĕntare cu făclii. Acest obiceiu ĕl aminteşte Ovid. Her. epist. XXI. v. 172:

Et face pro thalami, *fax mihi mortis* adest. 2)

Asemine şi Tacit. Ann. lib. III. 4:

Dies, quo reliquiae tumulo Augusti inferebantur, modo per silentium vastus, modo ploratibus inquies; plena urbis itinera, conlucentes per campum Martis *faces*. 3)

---

1) Acerra este o căţue care se punea inaintea mortului, şi in ea se aprindeau miresme.

2) Şi in loc de făclia nunţii, eu am lăngă mine făclia morţii.

3) Ziua in care se duceau la groapă remăşiţele lui August, căte odată era liniştită din causa tăcerii şi căte odată era tulburată din causa plăngerilor, stradele Romei erau inbulzite de mulţime şi prin cămpul lui Marte străluceau făcliile.

Mortul se ingropa cu hainele cele mai alese. Virgil. Aneid. IX. 488 şi următ:

Heu! terra ignota, canibus date praeda Latinis
Alitibusque jaces! nec te tua funera mater
Produxi, pressiere oculos, aut vulnera lavi,
Veste tegens, tibi *quam nocte festina diesque*
Urgebam, et telâ curas solabar aniles. 1)

Măi inainte de a se ingropa mortul, i se da cea de pe urmă sărutare. Propert. Lib. II, Eleg. XIII. v. 29:

Osculaque in gelidis pones suprema labellis,
Quum dabitur Syrio munere plenus onyx. 2)

1) Vai! tu care zaci in pămĕnt necunoscut dat pradă cănilor latini şi paserilor, şi eu mama ta n'am putut să te ingrop, să-ţi inchid ochii sau să-ţi spăl ranele acoperindu-te cu vestminte pe care le-am cusut zi şi noapte, şi lucrănd imi măngăeam grijile bĕtrăneţei.

2) Tu vei depune cea de pe urmă sărutare pe buzele mele ingheţate, cănd se va vĕrsa asupra corpului meu o cupă plină de miresme din Siria.

După ce se ardea corpul se turna vin peste remăşiţele lui; Virg. Aneid. lib. VI. v. 219.

Postquam collapsi cineres, et flamma quievit
Relliquias *vino* et bibulam lavêre favillam. 1)

Plin. in Hist. nat. lib. XIV. 12. ne spune:

Numae regis Posthumia lex est: „*Vino* rogum ne respergito“. Quod sanxisse illum propter inopiam rei nemo dubitet. 2)

După terminarea ceremoniei inmormêntării se zice mortului cuvintele următoare:

Sit tibi terra levis! 3)

adică:

Să-ţi fie ţărina uşoară!

---

1) După ce remăşiţele mortului au fost prefăcute in cenuşă şi s'a stins flacăra, se spală cu vin.

2) Legea Posthumie a regelui Numa zice: că rugul să nu fie stropit cu vin. Şi nime să nu se indoească că el a hotărit aceasta din causă ca să nu se facă cheltueli zadarnice.

3) Mart. Epig. lib. IX. 30.

Intovărăşirea sicriului cănd este dus la groapă de cătră femei inrudite cu mortul, cu pĕrul despletit, este amintit şi la Romani, deşi pare a fi un obiceiu ce se găseşte şi la alte popoare. Varro la Non. XVI. 14:

Propinquae adolescentulae etiam anthracinis, proximo amiculo nigello, *capillo demisso* sequerentur lectum. 1)

De asemene se obicinuia ca şi la noi a se duce sicriul pe mănile rudelor celor mai apropiete. Servius la Virg. Aneid. VI. 222:

Deferendi feretrum *propinquioribus virilis* sexus dabatur munus. 2)

Amintirea arderii morţilor care se făcea la Romani este păstrată ăncă de poporul Romăn. Dupăcum am vĕzut se aruncă pe mormintele

1) Copilele care erau neamuri de-aproape a mortului erau cernite, ear cele mai de-aproape erau intr'un vestmĕnt negru şi cu pĕrul displetit urmau după mort.

2) Rudele cele mai de aproape de secs bărbătesc aveau ingrijire de a duce sicriul.

celor ingropaţi la drumuri, bucăţele de lemn, nuele, crengi şi alte lucruri ce se pot aprinde.

Ducerea mortului la groapă cu căntări din fluere şi bucine, este un obiceiu roman care s'a păstrat de noi şi pănă astăzi. Aceasta o găsim in Propert. lib. II. Eleg. 4:

Nec tuba sit vana querella mei. 1)

şi lib. IV Eleg. ult. v. 9:

Sic moestae cecinere tubae 2)

Asemine şi Ovid. Fast. lib. VI. v. 663:

Cantabat moestis tibia funeribus 3)

Luxul pompelor funebre ajunsese aşa de mare la Romani, incăt după o disposiţiune a legei celor XII tabule, citată de Cicerone „se reduceau cheltuelile inmormĕntării la trei vestminte de doliu, trei bănzi de purpură şi *zece fluerari.*"

1) Şi nici zadarnică va fi plăngerea me prin tuba (bucin).
2) Aşa căntau tubele cele de jale.
3) Se cănta din fluer la inmormĕntările cele jalnice.

Extenuato igitur sumptu, tribus ricinis, et vinclis purpurae et *decem tibicinibus.* 1)

Lucru vrednic de luat a minte este că la noi, numĕrul fluerarilor nu se urcă peste zece, şi dacă intreabă cineva pentru ce numai până la zece, respunsul este că aşa s'a pomenit din bĕtrâni.

La morminte se aprindea candela. Modestinus. Dig. XL. 44;

Moevia decedens servis suis, nomine Sacco, et Eutychiae et Jrenae sub conditione libertatem reliquit his verbis: Saccus servus meus et Eutychia et Jrene ancillae meae, omnes sub haec conditione liberi sunto ut monumento meo alternis mensibus *lucernam* accendant et Solennia mortis peragant. 2)

---

1) De legibus. Cart. II. 22.

2) Mevia murind a lăsat liberi pe servii ei Saccus, Eutichia şi Irina sub condiţiunea aceasta: Saccus servul meu şi Eutichia şi Irina sclavele mele să fie liberi sub această condiţiune, ca să aprindă candela la mormĕntul meu şi să-mi facă toate grijele pentru moarte, in lunele alternative.

Obiceiul de a se scoate de la mort ori ce podoabe de aur inainte de a se inmormĕnta, datează tocmai de la legea celor XII Tabule. Aşa in Tabula X. IX se zice:

> Neve *aurum addito*. Quoi auro dentes vincti escunt, ast im cum illo sepelire urere se fraude esto. 1) vezi şi Cicero de leg. lib. II. XXIV.

Femeile işi lepădau toate juvaerurile de pe ele in timpul jălirii, T. Liv. XXIV. 7. ne spune aceasta:

> Quid aliud in luctu quam *purpuram* atque *aurum* deponunt? 2)

Pe mormĕnt se punea ceva de măncare precum păne cu vin şi sare, pentrucă se credea că mortul are să vie să le mănănce. Ovid. Fast. II. 538:

---

1) Să nu se ingroape mortul cu aur; dacă dinţii vre-unui mort erau legaţi cu aur, de-l vor ingropa sau arde cu aur se comite o fraudă.

2) In timpul jălirii femeile işi lepădau purpura şi aurul.

Et sparsae fruges; parcaque *mica salis*
Jnque *mero mollita Ceres*, violaeque solutae. 1)

După ce poporul se intorcea de la mort se spăla cu apă. Fest. loc. cit. pag. 3:

Jtaque funus prosecuti redeuntes ignem supergradiebuntur *aqua aspersi*; quod purgationis genus vocabant suffitionem. 2)

Pentru pomenirea mortului se dădea ospeţe, aşa la a noua zi după inmormĕntare se făcea Novemdialia. Scol. in Horaţ. Epod. XVII. 48:

Novemdiale sacrificium est, quod mortuo fit nona die quam sepultus est. 3)

La inmormĕntări se impărţea de pomană la popor carne crudă *visceratio*. Tit. Liv. lib. III 22:

---

1) Şi se pun fructe, şi puţină sare, şi păne muetă in vin şi presură căţiva toporaşi.

2) Aşa cei ce au petrecut mortul, intorcĕndu-se a casă, sar peste foc şi se spală cu apă; acest soiu de curăţire se numeşte „suffitio“ (afumare).

3) Novemdiale este un sacrificiu care se face, in ziua a noua după ce s'a inmormĕntat mortul.

et populo visceratio data a M. Flavio in funere matris 1)

şi mai departe lib. XXXIX 46:

P. Licinii funeris causa visceratio data. 2)

Mai tărziu s'a luat obiceiul a se impărţì de pomană şi parale.

Intre aceste obiceiuri remase noue de la Romani, nu este nici unul mai caracteristic decăt acel al „bocetelor", asupra căruia dăm mai jos un studiu special, urmat şi de o culegere de bocete, ce am adunat in toate ţerile locuite de Romăni precum am spus mai sus. Este o perdere insemnată pentru noi că nu avem nici o cunoştinţă despre bocetele care le spuneau Romanii la inmormĕntările lor, spre a putė face o comparaţiune dacă şi ideile esprimate prin bocetele noastre sunt de obărşie

1) La inmormĕntarea mamei sale M. Flavius a impărţit carne crudă la popor.

2) La moartea lui P. Liciniu s'a impărţit carne crudă.

romană sau dacă poporul Român a adoptat numai forma străbună punĕnd in ea un conţinut original.

Bocetele populare la Români.

Bucuria şi durerea sunt cele doue caractere ale cântecului; nu se află nici o mişcare a inimei pe care cântecul să nu o inalţe sau să nu o dămolească; el e destinat de la natură a ne inveselì in mijlocul plăcerilor, şi a ne mângăe când suntem cuprinşi de nenorociri, uşurându-ne greutăţile vieţii. Cântăm când suntem cu amicii noştri, pentru a ne esprima veselia, cântăm la nunţi, la mese, la triumfuri, cântăm pentru femeea pe care o iubim. Calĕtorul cântă asemene in drumul seu, agricultorul in mijlocul câmpiilor, marinarul pe apă, păstorul păşunându-şi turma, vĕnătorul urmărind selbătăcinnile, lucrătorul

in atelierul seu; bogatul căntă pentru a inlătura monotonia vieţei, şi a-şi face traiul mai plăcut, ear saracul din contra pentru a suferi mai uşor munca şi miseria; in sfirşit cu căntecele dulci de leagăn ale mamei noastre ne naştem, cu căntecele de jale ale inmormentării ne călătorim de pe această lume, şi astfel căntecul este tovarăşul nostru nedespărţit de cum ne naştem pĕnă murim.

Diferitele vuete produse in aer de vĕnt, freamĕntul frunzelor de pe arbori, murmurul apelor, căntecul şi ciripitul variat al păserilor, diferitele sunete ale voacei animalelor ne fac să credem c'au contribuit intru căt-va pentru a regula diferitele tonuri ale voacei omeneşti. Instinctul natural de a imita, sădit in inima fie cărui om, făcù ca cea intăi incercare pentru esprimarea diferitelor sensaţiuni, să fie produsă prin voace, a doua, prin instrumentele de musică care şi ele la răndul lor căutau să imiteze voacea ominească.

In timpurile vechi Grecii, care iubeau aşa

de mult musica, şi care o considerau ca un element puternic pentru existenţa unui popor, căntau nu numai poesiile, dar pănă şi epopeele lor. Istoria ne spune că Orfeu şi Linus erau cei intăi care au inventat căntecele şi le-au esecutat in onoarea zeilor, mai intăi fără acompaniamentul vre-unui instrument, apoi mai tărziu când musica incepù a se perfecţiona, cu acompaniament de liră inventată de Terpandre, sau de diferite soiuri de flaute.

Grecii pe lăngă marele numĕr de căntece pe care le esecutau la diferite ocasiuni, mai aveau şi de acele particulare pentru fie care breaslă de meseriaşi; scriitorii din anticitate enumeră: căntecul plugarilor numit *Epimilios*; căntecul bouarilor când mănă girezile de boi la păscut nnmit *Bucoliasm*; acel al ţesetorilor de pănză numit *Elinos*; căntecul lucrătorilor ce făceau ştofe de lănă, numit *Julos*; căntecul secerătorilor numit *Lytierse*, căntecul celor ce făceau snopii de grău pentru a lăuda pe Cerès, numit *Caliuli*; căntecul morarilor

numit *Himeos;* căntecul pitarilor, căntecul celor ce scoteau apă din făntănă pentru trebuința locuitorilor; căntecul marinarilor și al vĕslașilor; căntecul mancelor numit *catavacaulesis* sau *nunie.* Căntecul amanților, numit *nomion;* acel al nevestelor numit *Calycè;* acel al fetelor numit *Harpalycè,* aceste doue din urmă se mai numeau și *căntece de amor.*

Mai era apoi căntecul lui Datis, care se cănta la petreceri și veselii, și *scoliile* care se căntau la ospețe, subiectul lor fiind vinul și amorul; căntecul nunții numit *Hymeneu* sau *Epitalam;* căntecul care se căntă la nenorociri numit *Linos,* și trenele (θρῆνοι) căntecele de ingropare.

Romanii care niciodată n'au cultivat și onorat musica ca Grecii, aveau și ei totuș puține asemene căntece luate de la aceștia.

La poporul romăn, ăncă se vĕd remășițe din numirea acestor căntece; așa avem căntecul ce se căntă *la nunți;* căntecul *secerătorilor;* căntecul femeilor ce *țesă* și *ghilesc pănza;* căntecele mamelor și al mancelor cănd

adorm copiii, aşa numite *de leagăn*; căntecul *mocărăuşilor*; căntecul *ciobanilor*; acel al *mocanilor*; acel al *culegătorilor de vii*; şi căntecele de *inmormăntare* sau *bocetele*.

Noi aici nu vom vorbí decăt despre bocetele noastre populare.

Intrebuinţurea bocetelor la inmormĕntări e foarte veche; ea se află la mai multe popoare din antichitate.

La Evrei găsim in cartea numerilor cap. XX. v. 29, că: in timp de treizeci de zile s'a plăns asupra corpului lui Aaron. In aceeaş carte cap. XXIV v. 9. vedem că poporul lui Israil a plăns pe Moisi in timp de treizeci de zile. In Paralipomen cap. XXXV v. 24 găsim aseminea că pe Iosias l'a plăns toată Iudea şi tot Ierusalimul.

Căte-odată la Evrei, cănd nu se găsea cine să bocească pe mort, se căutau femei, care să nămeau pentru acest scop. In plăngerile lui Ieremia cap. IX v. 16 găsim: „Aşa grăeşte Iehova, Domnul puterilor, căutaţi şi

chemaţi plăngĕtoarele ca sĕ vină." Aseminea găsim in Amos, cap. V. v. 16. „Pentru acesta, Iehova Dumnezeul oştirilor, Domnul zice aşa: plăngere in toate părţile şi in toate căile vor zice vai! vai! Şi vor striga pe plugari la plăngere şi pe deprinşii plăngĕtori la plăngere."

Grecii ăncă aveau şi ei asemene lamentaţiuni sau bocete, şi se numeau după cum am vĕzut trine (θρῆνοι).

Romanii numeau aceste lamentaţiuni *neniae1);* prin ele se jăleau şi in acelaş timp se lăudau faptele defunctului. Festus 2) ne spune, că:

> Nenia est carmen quod in funere laudandi gratia cantatur ad tibiam. 3)

---

1) Horat. carmen. lib. II. Od. I v. 38. şi Od. XX v. 21.
2) Paul. Diac. excerpta ex libris Pomp. Festi de significatione verborum, emendata et adnotata a Carolo Odofredo Muellero, Lipsiae MDCCCXXXIX p. 161.
3) Nenia este un vers ce se cântă din flaut la inmormĕntare pentru lauda mortului.

Şi Cicerone 1) zice:

Honoratorum virorum laudes in conciones memorant, atque etiam ad cantus, ad tibicinem prosequuntur, qui nomen nenia, quo vocabulo etiam graeci cantus lugubres nominant. 2)

Cuvêntul *Nenia* se derivă de la zeiţa *Nenia* care presida aceste soiuri de lamentaţiuni. Ea avea un templu afară de zidurile Romei aproape de poarta Viminală, şi se invoca îndată ce bolnavul intra in agonia morţii.

Aceste „neniae" se intonau de către femei anume plătite, după care era obiceiul de a se trimite indată ce cineva işi dădea sufletul, şi care după ce veneau, aşezându-se la uşa casei mortului, acolo fiind informate de către servitori, despre imprejurările vieţii acestuia, improvisau laude şi bocete pentru mort. Ele

1) De legibus lib. II 24.

2) Se va face in public laudele oamenilor ilustri, şi ele vor fi insoţite de cântece de flaut, aceea ce se chiamă „neniae" nume pe care şi Grecii ĕl dau la cântecele funebre.

mergeau cu convoiul funebru plăngĕnd şi văicărăndu-se, fiind obicinuit intovărăşite de sunetul cel lugubru al flautelor de ingropare (funebres tibiae) [1], care se zice că erau făcute din os de Milvus [2], (vultur), de unde se numeau şi Milviene.

Una din femeile bocitoare mergea inaintea celorlalte şi dădea tonul, cu care trebuea să se inceapă plănsul şi bocetele, şi se numea „praefica“ de la cuvĕntul „praefari“, fiindcă ea cea intăi, trebuea să plăngă.

Festus [3] vorbind despre aceste femei zice:

Praeficae dicuntur mulieres ad lamentandum

---

1) Festus, loco citato, ne spune: „Funebres tibiae dicuntur cum quibus in funere canitur.“ Flautele funebre se numesc acele cu care se căntă la inmormĕntare.“

2) Acest obiceiu de a se face fluere din oasele de vultur a remas şi la Români. In colecţiunea de instrumente de musică aflate in obiceiul poporului Român, adunate din toate ţerile locuite de Români, pe care am oferit-o museului naţional din Bucureşti, se află asemene fluer făcut din os de vultur.

3) Loco citato. pag. 223.

mortuum conductae, quae dant caeteris modum plangendi, quasi in hoc ipsum praefectae. 1)

Lucilius vorbind despre Nonius 2) ne spune asemene.

— Mercede quae
Conductae flent alieno in funere Praeficae 3)

Căteodată şi celelalte femei care plăngeau se numeau „praeficae".

Bocetele preficelor consistau in acţiune şi in căntece. Lucilius ne arată aceasta in versurile următoare:

In funere praeficae
Multo et capillos scinduut et clamant magis. 4)

1) Preficele se numesc femeile nămite pentru a plănge pe morţi, care impun celorlalte modul cum se plăngă, ca şi cănd ele singure ar fi cele mai intăi.

2) Satira 22.

3) Care prefice tocmite cu plată plăng la ingroparea altora.

4) Preficele la inmormĕntări işi smulg pĕrul şi se văicărează foarte.

In aceste versuri vedem cele douĕ părţi ale meşteşugului de a plănge; „capillos scindunt", (smulg pĕrul) aceasta este acţiunea şi „clamant magis" (se văicărează foarte) este căntecul pe care-l acomodau la versurile lugubre numite „neniae".

Preficele in timp ce boceau erau imbrăcate in vestminte negre.

La Galii din Scotia de sus, in Corsica, in Italia, şi in alte părţi ale Europei precum şi in Orient, a fost şi a mai remas ăncă obiceiul, ca indată ce cineva moare, să se stringă femeile bĕtrăne, plăngĕtoare de meserie, imprejurul mortului, şi să inceapă a se bocì, smulgĕndu-şi pĕrul şi intonănd căntece funebre, care obicinuit cuprind şi laude pentru mort.

Aceste căntece se numesc in Corsica „voceri", in Neapoli „lamenti" sau „triboli", in Sardinia „attitidos", in Bearn „aiurot", in Grecia „miriologhii". Femeile care intonează aceste căntece in Italia se numesc, „voceratrice" (bocitoare).

Aceste „neniae" a Romanilor, au remas şi până astăzi la inmormĕntările poporului român.

Precum la Romani preficele boceau pe mort indată ce-şi dădea sufletul şi până se punea in mormĕnt, tot astfel şi la noi bocitoarele incep a se bocì indată ce omul moare. Inceputul bocetelor se face strigând la urechea mortului numele lui, şi apoi văicărându-se ei zic: „Da de ce te duci de la noi, au tare „te-ai măniet, ori mult eşti supĕrat, au nu „mĕ auzi, au nu vrei să-mi respunzi", şi altele ca aceste. Strigarea la urechia mortului ne-a remas de la Romani, aceştia după ce 'l strigau pe nume una după alta, ziceu: *conclamatum est*, s'a „strigat" adecă, totul s'a măntuit. Aşa găsim in Lucan. lib. II v. 22:

Sic funere primo
Attonitae tacuere domus quum corpora nondum
Conclamata jacent 1) . . . .

1) Astfeliu o casă când intâiaş dată moartea loveşte in ea remâne in tăcere, pe când corpul mortului nu este strigat....

Apoi in Ovid. Metamorphos. lib. X. v. 62:

Supremumque vale, quot jam vix auribus ille
Acciperit, dixit, revolutaque rursus eodem est. 1)

Mortul se boceşte cele mai de multe ori de trei eri pe zi, inainte de a resări soarele, când se numeşte in unele părţi din Banat „căntecul zorilor“, la amează-zi şi sara, apoi pe drum, până se pune in groapă. Bocitoarele intonează versuri tipice (bocetele) cu glas jalnic şi monoton, pe care le imbogăţesc cu improvisaţii potrivite cu starea, caracterul, vêrsta şi timpul in care se fac inmormêntările. Din când in când ele laudă vredniciile şi faptele cele bune făcute de reposat in viaţa sa.

Cuvêntul de „neniae“ s'a păstrat şi până astăzi in gura poporului român; bocitoarele

1) Ai spune cel de pe urmă remas bun, pe care poate abia l'a auzit cu urechele, apoi s'a dus earăşi inapoi.

la sfirşitul bocetelor lor, intonează şi acum cuvĕntul, neno! neno! neno! 1)

Bocitoarele Românilor sunt cele mai adeseori rudeniile mortului; ele sunt atăt de iscusite in spunerea laudelor pentru mort, ştiind cu aşa prefacere să-şi arăte durerea, incăt adeseori fac pe toţi cei de faţă să plăngă. Cănd mortul nu are rude, de multe ori se năimesc asemene femei bocitoare. 2)

Drept plată li se dă de pomană, haine şi alte lucruri de-ale mortului, luminări, colaci, ear nici cum bani.

Petrecerea mortului pănă la morměnt cu bocete este un ce sacru la Români; ei au cea mai mare grijă, ca să nu se ingroape nime fără să fie bocit, ţinĕnd aceasta de mare pĕcat, şi crezĕnd că omul care n'are nici rude, nici prieteni să'l bocească, este urgisit de Dumnezeu; de aici blestemul cel mai mare:

---

1) Vezi şi Bojinca. Anticele Romanilor. Buda 1832, nota de la pag. 214.

2) Vezi şi Cantimir. „Descrier. Mold. Iaşi 1851 pag. 289".

„să dea Dumnezeu să n'ai pe nime să te bocească!“ 1)

Aceste obiceiuri aflate la poporul român, nepreţuite remăşiţe de la Romăni, sunt puternice dovezi, pe lăngă multe altele, despre originea noastră, şi putem zice fără sfială cu cronicarul Miron Costin: „A lui Traian vecinicul sfănt stălp suntem“.

Unica literatură vechie a Romănilor, care este sigilul caracterului nostru original, o găsim pe lăngă alte multe obiceiuri şi datini

1) Această credinţă este atăt de inrădăcinată in popor, incăt in călătoria mea prin mai multe părţi locuite de romăni, intru adunarea bocetelor populare, a căntecelor şi altor datini şi obiceiuri vechi ale Romănilor, oprindu-mĕ in mai multe cotune din comuna Hangu, la poalele muntelui Ceahlău, am cercetat care sunt bocitoarele. Ele aflănd despre scopul venirii mele s'au ascuns inchizĕndu-se prin case, crezĕnd că cărmuirea m'a trimis ca se aleg din cele mai iscusite in meşteşugul de a boci spre a le trimite peste Dunărea, să bocească soldaţii morţi la Plevna, şi ingropaţi nebociţi, fapt ce după credinţa lor, era un mare pĕcat.

ale poporului, şi in căntecele populare 1) respăndite la noi in ţară, precum şi la Romănii vieţuitori in cele trei imperii ce ne incunjoară, ele au constituit şi constituesc o parte principală din bogăţia noastră intelectuală ; in acest nepreţuit tesaur literar al geniului poporului romăn, găsim desluşiri asupra nara-

1) La noi cel intăiu care a avut ideia de a aduna căntecele populare a fost Gh. Asachi. El incă de pe la anii 1822, in epoca emigraţiunii sale călătorind prin provinciile locuite de Romăni, a inceput a aduna căntecele populare ale Romănilor, ear pe la 1823, când el se afla in Viena, mult iubitoriul de cultură şi renumit literat Vuc Stefanovici, care călătorise mulţi ani prin provinciile sud slavice, spre adunarea căntecelor populare ale Serbilor, şi pe cănd le tipări in anul 1823 la Lipsca cu cheltueala prinţului Miloş, a dăruit lui Gh. Asachi treizeci coale manuscripte de căntece populare romăneşti care cu ocasia călătoriei sale le-a fost adunat in Transilvania, Banat şi Ţara Romănească, şi intre care se aflau compuneri foarte interesante; dar colecţia aceia cu multe altele ale lui Gh. Asachi le-a mistuit focul din Iaşi intămplat in anul 1827, incăt acele cănturi remaseră numai in gura poporului, ca melodie patetică in fluerul păstorilor, ear adunarea lor in sarcina literatilor mai ferici de a le asigura de urgia timpului şi a evenimentelor". (Gazeta de Moldavia an. 1852 No. 20).

vurilor, datinelor şi obiceiurilor noastre din vechime.

Poesia noastră populară s'a impărţit de osebiţii noştri scriitori in mai multe categorii, aşa d. Vasile Alecsandri, 1) o imparte in:

1°. Căntecele bătrăneşti sau Balade
2°. Doine
3°. Hore şi
4° Colinde.

D. G. Tocilescu, 2) o imparte in şepte categorii după timpul naşterii lor şi anume:

1°. Colinde sau Coliandele
2°. Balade sau Căntece bătrăneşti
3°. Doine
4°. Căntece de lume
5°. Hora şi căntece de joc
6°. Satire, cimilituri şi
7°. Descăntece.

1) Poesii populare a Romănilor, Bucureşti, 1867 p. XI.
2) Foaea Societăţei Romănismului, Bucureşti, 1870 p. 118.

D. B. P. Hajdeu 1) zice, că putem resuma in următorul mod, aşa zicănd plastic, clasificaţiunea literaturei populare a Romanilor:

I. Geniul poetic.

1°. Căntece bătrăneşti
2°. Doina
3°. Colinda
4°. Hora
5°. Vicleimul
6°. Descăntec
7°. Oratia.

II Geniul aforistic.

1°. Proverbe
2°. Idiotisme
3°. Ghicitori şi frămĕntături de limbă.

III. Geniul narativ.

1°. Tradiţiunea

1) Introducere despre literatura populară şi Basme. Oraţii, Păcăliturì şi Găcitori de I. C. Fundescu, Bucureşti, 1870 pag. XI.

2⁰. Anecdote
3⁰. Basmul.

In toate aceste clasificaţiuni nu vedem trecute şi „Bocetele populare“. Până acuma nimic nu s'a vorbit de ele, nimene nu le-au adunat spre a le da la lumină, cu toate că şi dênsele formează una din ramurile principale ale poesiei populare, de oare ce esprimă unul din sentimentele cele mai puternice ale omului, durerea perderii, şi cuprind o mulţime de idei originale ce nu se găsesc aiure.

Toate aceste bocete populare ca şi alte multe căntece de-ale poporului, transmise din generaţiune in generaţiune, fără dată sigură, remăindu-ne numele poeţilor necunoscut, perzêndu-se cu totul odată cu viaţa lor, zac ascunse de veacuri intregi in memoria tradiţională a poporului. Este deci o datorie sfăntă de a le da la lumină, ferindu le ast-fel de a nu se perde in noeanul timpului şi al uitării.

Urméză acuma culegerea de bocete ce am

adunta in Moldova, Valahia, Dobrogia, Besarabia, Bucovina, Transilvania şi Banat. 1)

BOCETE.

I

Bucură-te ţintirime
Măndră floricică'ţi vine
Da nu vine să'nflorească
Ci vine să vestejască.
Roagăte la sfăntul soare
Să ţină zioa mai mare,
Astă zi ce-i călătoare
Şi 'napoi ne 'ntorcătoare.
Scoală, scoală puiuşor
Şi priveşte-ne cu dor,
C'a venit carte domnească
De la noi să te pornească.

1). Am intimpinat cea mai mare greutate pentru culegerea acestor bocete, fiind că bocitórele au o superstiţie, ca dacă spun altora bocetele, are se móră vre o rudă de a lor. Asemene superstiţie au şi femeele acele care stiu lecurĭ şi descăntece. Ele nu vreu se inveţe pe nime sub cuvênt că atuncĭ lécul şi descanteeul n'are nicĭ o putere de vindecat.

Măndră casă ţi-ai gătit
In mormĕntul inegrit,
Fără uşi, fără fereşti,
In ea vecinic să trăeşti.
Dragul meu puiuţ rotat
In zi măndră te-ai gătat,
De la noi te-ai străinat
Şi in lacrimi ne-ai lăsat.
Cănd ţi-a fi puiuţ mai bine
Să trimiţi şi după mine,
Prin suspinul vĕntului
Prin fundul pămĕntului.
Eu cămeşa la făntănă
Ţi-oiu spăla-o cu-a mea mănă,
Nu cu apă de isvor,
Ci cu lacrimi dulci de dor.
Voiu usca-o, nu la soare,
Ci, in sin la ţiţişoare.

Cotuna Răpciuni (Moldova).

II.

Dragă, dragă frăţior
Ne-ai lăsat pe toţi cu dor,

Păsăruică sburătoare,
De la noi eşti călătoare,
Tu te duci in ceia lume,
Unde nu cunoşti pe nime,
Da ie sama tare bine
Şi m'ascultă şi pe mine,
Că sunt doue drumurele,
Unu-i tot cu floricele,
Flori negrite şi de jele ;
Celalalt cu busuioc,
Par'că-i un pĕrău de foc.
Veniţi fraţi, veniţi surori
De mă 'mpodobiţi cu flori,
Şi-mi spalaţi trupul cu apă
Căci azi mĕ pornesc la groapă.
De-ţi vedè voi viorele
O să alergaţi la ele
Chitind că-s urmele mele,
Ear vĕzănd voi stănjinei
Aţi pleca fuga la ei
Şi-ţi chiti că s ochii mei,
Roagăte la Precista
Ca să-ţi dee cheiţa
Şi să-ţi descui guriţa.
Să mai poţi vorbi odată
Să mai măngăi astă gloată.

Dac'aş şti când te-ai intoarce
Drum de busuioc ţi-aş face,
Ţi-aş sămăna ochişele,
Da cum le oiu privi de jele!
Cine pleacă in cea ţară,
Poate să se 'ntoarcă eară.
Cel ce merge 'n ceia lume
Nici s'aude de-a lui nume.

Cotuna Răpciuni (Moldova).

III.

Pe cea coastă mohorită
Pare-o oaste rătăcită,
Dar nu-i oaste rătăcită,
Ci-i Mariţa logodită
Dar cu cine-a logodit?
Cu pămĕntul inegrit,
Ş'apoi sufletul şi-a dat
Crucii, cărei s'a 'nchinat.

Comuna Bicaz (Moldova).

IV.

Bucură-te mănăstire,
Că frumoasă floare-ţi vine,
Da nu vine să 'nflorească,
Ci vine să vestejească.
Draga mamei Măriucă,
Tu eşti măndra floricică,
Tinerică fără nume,
Şi nepitrecută 'n lume.
Că mama te-a logodit
Cu pămĕntul inegrit
Şi apoi te-a cununat
Numai cu scănduri de brad.
Spune nouĕ Măriucă,
Măndră floare tinerică,
Cine ţi-or fi vornicei?
Vornicei, doi păltinei.
Cine ţi-or fi conacari?
Conacarii, doi tei mari.
Lăutari fără lăute,
Cum vor sta cu toate mute,
Cuscrele tot despletite
Pentru tine aşa gătite.
Nunile de tot măhnite
Şi cu toate amărăte.

Decăt mi te logodeam,
Mai bine te prohodeam.
Decăt mi te cununam,
Mai bine otravă-ţi dam.
Sĕrmana inima mea,
Multă jale are ea;
Mult'ĕi plină de amar
Ca Prutul din mal in mal.
Eu o fiică c'am avut;
Ş'a mea inimă mi-a rupt;
Că era la mama una,
Precum e pe ceriu şi luna.
A fost una la părinţi,
Ca şi luna intre sfinţi,
Roagă-te la sfăntul soare
Să nu meargă aşa tare,
Că mi-e jale de tot mare.
Vremea ţi-a venit,
Ciasul c'a sosit
De călătorit,
In negrul pămĕnt,
La morţi in mormĕnt.
Nu ştiu drumurile's rele,
Ori vămile poate's grele,
De pe tine nu te lasă,
Să mai vii la noi acasă?

Măriucă, pentru tine
N'a remas inimă'n mine,
Puţintică ce-a remas
Ş'aceea s'a fript şi ars.
Roagă-te la cel pămĕnt
Când te-i duce in mormĕnt,
Să nu 'nceapă 'n fetişoară
Că-i frumoasă bălăioară,
Şi nici de la sprincenele,
Că sunt tare frumuşele,
Da nici de la ochişori,
Care sunt ca nişte flori
Ş'apoi nici de la guriţă,
Căci ea tare m -i drăguţă.

Cine-acum te a cununa?
Popa cu cadelniţa,
Dascalul
Cu sfeşnicul!

Comuna Stănileşti (Moldova).

V.

Draga mamei fată mare,
Tu eşti mândră ca o floare.

Tinereţe ce-ai avut,
Cu amar le-ai petrecut,
Cine merge 'n ceea lume,
Nici s'aude de-a lui nume,
Inapoi nici că mai vine,
Să ne spue dacă-i bine
Bună casă c'ai avut
Şi ea nici că ţi-a plăcut;
Acum alta ţi-ai făcut,
Fără uşi, fără fereşti,
In ea ca să vieţueşti.
Fără pari, fără nuele,
Plină toată tot de jele;
N'are uşi de eşit,
Nici fereastră de privit,
Nici nu-i voe de grăit,
Nu's nici flori de inflorit,
Nici boboci de'nbobocit,
Numai loc de vestejit.
Ţi-ai pus trupul la pămĕnt,
Sufletul la duhul sfânt,
Ochişori la mucezit,
Şi faţa la putrezit.
Roagă-te la gropniceri,
Şi pe la cei secrieri,
Să-ţi lese doue fereşti,

Tu prin ele să priveşti,
Inima să-ţi recoreşti.
Ş'apoi ţie ca să ţi vie
Mirosul de la tămăe.
Poate sunt vămile grele
De nu poţi trece prin ele,
Ori porţile sunt tari,
Ori dealurile mari,
De nu-i voe de venit,
Nici la mine de privit.
Ori cărările 's spinoase,
Ori drumuri părăginoase.
Nimene că se intoarce,
In cea lume când se duce.
Vino macar intr'o sară
De mĕ strigă păn'afară,
Ţie să mĕ jeluesc,
Şi să mĕ mai recoresc.
Că decând te-am prăpădit,
Sufletul mi s'amărât,
Fără tine's de perit.

Comuna Stănileşti (Moldova).

VI.

Tinerelule,
Voinicelule,
Ce vênt te-a bătut
De te-a oborit,
Cu trupul la pămênt,
Ochii la duhul sfânt,
Faţa la resărit,
De stai inţepenit?
Vêntul de la munte
Cel cu junghiuri multe,
De oboară voinici
Ce merg pe potici.
Casele le pustiesc
Şi neveste despărţesc,
Că pe unde a lovit
Casele le-a pustiit,
Pe copii a sărăcit,
Pe femei a vêduvit.
Mê mir Doamne, ce-am greşit,
De mine l'ai despărţit,
De pe lume l'ai pornit
Inima de mi-ai sdrobit.
De te-ai duce, duce, duce,
Şi tu dacă ĕi ajunge

Pe la vr'un suiş,
La vr'un coboriş,
La verde podiş,
Să-ţi faci ochii roată,
Să caţi in cea sloată,
C'acolo sunt cete,
Tot cu măndre fete.
Cete de flecăi
Cu toţii holtei,
Şi neveste tinerele
Tot ca nişte rändunele
Şi de-or intreba de mine
Să le spui lor că mi-e bine,
Dimineaţa, când mĕ scol
Şi privesc la cel ocol,
Atunci eu de jale mor
Şi la tine-aş vrea să sbor.
Merg la cofă să beau apă,
Lacrimile mĕ adapă,
Dau cu măna pe obraz,
Lacrimile se fac iaz,
Că mĕ vĕd că-s de necaz.
Nu e an şi nu e lună
Ca să am inimă bună,
Nu e zi şi nu e cias
Eu de plăns ca să mă las.

Scoală, scoală şi mi-i spune
Ce durere te repune,
De nu poţi veni la mine,
Să mĕ vezi cum fără tine
Eu trăesc tot in suspine!

Comuna Stănileşti (Moldova).

VII.

Dragul mamei fecioraş,
Măndru ca un toporaş,
Cănd mămuţa te-a făcut
Mare bine i-a părut.
Să scoţi plugul din ocol
Să-l duci drept la cel ogor.
La ogor cănd te-ai pornit,
Moartea mi te-a intălnit,
Inapoi mi te-a 'nturnat
Şi de noi te-a străinat.
Cu pasul n'ai mai păşit,
Cu gura n'ai mai grăit,
Amar inima mi-ai rupt,
Sufletul mi-ai străbătut.
M'ai lăsat, vĕntul mĕ bate,

De n'am umbră nici de-oparte,
Că de-ai mai avea un frate
Tot m'ar mai umbri de-oparte.
Cătă jale-i ostenită,
Ea la mine-i odihnită.
Bata-te focul noroc,
Cum la mine n'avuşi loc,
De mĕ laşi să ard in foc,
Bată-te pustia parte,
Cum de mine şezi departe,
M'ai lăsat, mĕ prăpădesc
Şi amar mĕ chinuesc!

Comuna Stănileşti (Moldova)

VIII

Scoală omule 'n picioare
Şi cată cu jale mare,
La cea casă 'n departare
Cum s'a pustiit de tare.
Lunca toată a 'nverzit
Insă noi ne-am despărţit
Şi copii-au sărăcit.
Că copilul fără tată

Incunjoară lumea toată.
Şi la nime el nu-i drag
Ca şi mielul bărăiag,
Pe ce cale s'ar tot duce
El „tătucă“ nu mai zice.
Au remas şi ei, şi eu
In sama lui Dumnezeu!

Comuna Stănileşti (Moldova)

IX.

Frunză verde odolean
Măi bădiţă Todirean,
Calcă rar şi 'ncetişor
Şi ie sama b nişor,
Că la poarta lui Vălean,
Acolo-i un măzărean,
Măzăreanu-i inflorit,
Earba toat' a inverzit.
Scoală, scoală Toadere
Să te cănte măndrele,
Măndrele, nevestele,
C'acelea te-a fermăcat
Cu cadelniţa la cap,

Cu sulcină
Din grădină,
Cu pěr galbăn din cosiță,
Cu apă din făntăniță,
Cu pană de liliac,
Să nu-ţi mai dai peste leac.
Leacul singur l'ai găsit
Că te-au dus la putrezit.
Tu de când mi-ai adormit
Nici o milă n'am găsit,
Eu din cotro am umblat
Tot de scărbă că mi-am dat.
Căte vĕnturi se pornesc,
Tot de mine se isbesc.
Nici n'am fraţi, nici n'am surori,
Numai grădina cu flori.
Creşteţi flori, dar nu'nfloriţi,
Mie nu'mi mai trebuiţi;
Creşteţi flori căt gardurile,
Să vĕ bată vĕnturile,
Ca pe mine găndurile.
Trupul meu plin de amar
Ca Bistriţa din mal in mal,
Trupul meu cel prin de scărbă
Ca Bistriţa din răpă'n răpă.
Scoală, scoală Todirean,

Că mi-i trupul plin de-alean.
Scoală, scoală,
Fața-ți spală,
Soarele a răsărit
Și nimica n'a grăit,
Inima mi s'a scărbit.
Ie pănza de pe obraz
De vezi moartea cu necaz,
Ie pănza de subsuori
Și vezi moartea cu fiori,
Ie pănza de pe picioare
De vezi moartea milă n'are.

Comuna Hangu (Moldova).

X.

Dragă mamei Mărioară,
Tu 'n mormĕnt și eu afară!
Te-am crescut de mititică,
Draga mamei rĕndunică,
Nu-i pĕcat de Dumnezeu
Căt am necăjit și eu,
Pe cea lume să pornești
Ș'acolo să te oprești!

Tată nu-i să te 'ncălzească,
Nici mamă să te 'ngrijească.
Ai sburat din pom in pom
Păn la Dumnezeu pe tron
Pe drum umblu ca turbată,
Ne bĕută, ne mâncată,
C'am perdut ce am avut,
Inima de mi s'a rupt.
Ea era ca şi o floare,
Ce trăeşte cât e soare,
Dimineaţa inflorea
Şi de rouă se umplea,
Dar când soarele-a apus,
In pămĕnt ea că s'a dus,
La loc sfânt că s'a ascuns.
Doamne Dumnezeul meu,
De aş avea noroc şi eu,
Să-mi arăţi sfirşitul meu,
Ca să ştiu de-i bun sau rĕu.
Să-mi plătesc pĕcatul greu,
Să ajut vre un sărac,
Sau vr'un gol ca să-l imbrac.
La tine când mĕ voiu duce,
Ştiu bine c'or să m'apuce
Ce-am făcut cât am trăit,
Pe pămĕnt cât m'am oprit.

La vămi când m'or intreba,
Eu din ochi voiu lăcrăma,
Şi 'n genunchi că voiu pica
Domnului că m'oiu ruga,
Să mĕ erte de pĕcate,
Câte le-am făcut pe toate,
Să mĕ duc la loc frumos,
Plin de flori şi de miros,
Să vĕd suflete zimbind,
Mândri fluturaşi sburând,
Ângerii in slavă stând.

Comuna Păuşeşti (Moldova).

XI.

Nici n'ai mamă, nici n'ai tată,
Par'că eşti lăsat din peatră;
Nici n'ai fraţi, nici n'ai surori,
Par'că eşti lăsat din nori;
Eşti mâncat tot de străini
Ca earba de boi bătrâni,
Eşti mâncat tot de nevoi
Ca earba crudă de ploi.
Tu de când ai adormit,

Cu gura n'ai mai grăit;
Scoală de-mi spune ceva
Să-mi recoreşti inima,
Earba verde când a creşte,
Vină tu de-o pătuleşte.
Florile c'or inflori,
Da mata ĕi putrezi,
Earbă verde nu-i călca
Nici rouă nu-i scutura.
Puişorul mi s'a dus
Pe-un drum mare, drept in sus.
Feţişoara lui
Spuma laptelui,
Chicuşoara lui
Pana corbului,
Mustecioara lui
Spicul grăului,
Ochişorii lui
Mura câmpului,
Cum de tu te-ai indurat
Şi cui oare m'ai lăsat,
Petrelor ori lemnelor,
Ori negri străinilor?

Comuna Sofrăceşti (Moldova).

XII.

Din jos, despre răsărit
Multe cară s'a pornit,
Mocăneşti,
Dragomireşti,
Căte 'n patru boi cu toate,
Cu podvoadă incărcate.
La mijlocul carēlor
Şi a cărăuşilor
Merge-un car acoperit
Cu pohor negru cernit.
Multă lume l'a privit
Şi 'nainte i-a eşit
Şi din gură i-a grăit:
Cărăuşi, ce-aveţi in car?
Respuns'au ei cu amar:
Pănză albă şi frumoasă,
Frumoasă şi de matasă
Şi scăndură pre aleasă,
Să fie mortului casă,
Ear in carul dinainte,
Dumnezeule prea sfinte!
Şede Maica Domnului,
Măngăerea omului,
Pe un scaun de argint,

Imbrăcată cu vestmênt
Măndru pănă in pămênt;
Scrie viii şi cu morţii
Şi pe păcătoşi cu toţii;
Scrie morţii cu cerneală
Şi viii cu rumeneală.
Mě rog Maica Domnului,
Măngăerea omului,
Nu mě scrie cu cei morţi
Ci mě lasă cu ceilalţi,
Şi mě scrie intre vii
Intre vii şi libovii

Cotuna Chisirig (Moldova).

XIII.

Căte flori sunt pe pămênt
Toate merg la jurămênt,
Numai floarea soarelui
Şede 'n poarta raiului,
Face loc sufletului
Şi hodină trupului;
Dară floarea spinului
Şede 'n poarta iadului

Şi tot creşte şi 'nfloreşte,
Multe suflete-amăreşte.
Asară o sĕptămănă
Mergea moartea prin grădină
Cu dragul mamei de mănă.
Măndre flori el culegea,
Smocurele le făcea,
La stele că le punea,
Alba lună le zărea
Şi cu grag mi le privea;
Le-arĕta şi celui soare
Ca să-l pue in picioare,
Dar moartea l'a amăgit
De la noi că l'a răpit
De pe pămĕnt l'a pornit

Cotuna Secul Buhalniţii (Moldova).

XIV.

Din jos despre răsărit
Frumos brad că s'a ivit,
Cu vĕrf nalt pănă la ceri
Pănă 'n ceri şi 'n luceferi,
Cu ramuri pănă 'n pămĕnt,

Aşa alte nu mai sunt.
La tulpina bradului
Peste floarea cămpului
Este-un pat mare rotat
Cu flori măndre preserat;
Da pe pat ce inverzeşte?
Earba 'n floare se zăreşte.
Peste earbă
Cergă dalbă,
Peste cerg'o perinuţă
Toată e cu flori albuţe
Dar pe pat cine-i culcat
Cu flori tot amestecat?
Şede 'n pănză ghivizie,
Ce-a fost giuruită mie
Din mica copilărie.
Eaca el cum s'a culcat
Inapoi nu s'a sculat.
Meleagurile-am umblat,
Leacurile ţi-am cătat;
Leacuri eu nu ţi-am găsit
Şi tu stai inţepenit.
Dar la capu-i ce se vede?
Moartea şi cu cucul şede;
Ear moartea cea grabnică,
Grabnică şi jalnică,

Şi cucul prevestitor
Şi de noroc găcitor,
Amĕndoi că se mustra,
Moartea aşa ii grăea:
— Ascultă, ce te rog eu,
Dă-mi tu mie glasul tĕu.
— Ba eu glasul nu ţi-oiu da,
Nici măcar te-oiu asculta,
Că pe unde-i glas de-al meu,
Ai vĕzut şi vĕd şi eu,
Vin fetele
Cu florile,
Ciobanii cu oile,
Nevestele
Cu pănzele,
Barbaţii cu plugurile;
Dar pe unde-i glas de-al tău;
Ai vĕzut şi vĕd şi eu,
Că de moarte se gătcsc,
Casele se pustiesc,
Copii se sărăcesc,
Femeile vădănesc.

Comuna Bicaz (Moldova).

XV.

Fluturaş
Din nouraş,
Unde mergi şi cui mĕ laşi,
Amărită,
Ne-adormită
Şi de tine 'n veci lipsită ?
Eu aice pe pămĕnt
Deacum bună nu mai sunt.
Un foc mare şi nestins
Şi de dorul tĕu aprins,
Amar inima imi frănge
Şi sufletul mi-l străpunge.
Fluturaşul meu iubit
Tu te-ai dus la putrezit
In mormĕntul inegrit,
Şi de lacrimi tot stropit,
Ca şi floarea cămpului
Din faţa pămĕntului,
Ce de coasă s'a cosit
Sau piciorul a sdrobit
Dacă dumnezeu ar vrea
Să-mi scurteze viaţa mea,
Să mĕ puc-alăturea
Cu drăguţul fluturaş

Ăngeraş de copilaş,
Cărăruşa i-aş plivi,
Şi de earbă,
Şi de nalbă,
Ca să-mi vie mai degrabă.
L'aş impodobi cu flori,
Cu rouă plină din nori.
Dragul mamei puiu străin
M'ai lăsat in dor şi 'n chin.
Tu te duci pe ceea lume,
Unde nu te ştie nime.
Ai lăsat mamă duioasă
Cu inima friptă, arsă.
Moarte, moarte unde eşti,
In ce parte locueşti?
Tot te strig, dar nu m'auzi,
Şi nimica nu-mi respunzi,
Ie-mĕ, ie-mĕ şi pe mine
Că mi-a fi cu mult mai bine,
Lăngă copilaş mĕ pune,
Să trăesc făr de sfirşit,
Căci eu mult l'am mai iubit.

Comuna Păuşeşti (Moldova).

XVI.

Dragul mamei băețel,
Tu ești mândru voinicel
Uită-te la mămuțica
Și privește rândunica
De prin țeri cum a venit
Și la noi cum s'a oprit.
Toporașii toți 's verzi,
Numai tu nici că-i mai vezi.
Florile c'or inflori
Dară tu ĕi putrezi,
De la noi că te-ai pornit
Tu pe toți ne-ai amăgit.
Moarte, moarte 'nșălătoare
De inimi sfășietoare,
Pe unde ai venit,
Da l'ai amăgit,
De mi l'ai răpit?
Păminte intunecat,
Cum tu de te-ai indurat
Copilul de mi-ai mâncat!

Comuna Laza (Moldova).

XVII.

Scoală, scoală voinicel,
Dragul mamei tinerel,
Şi te uită tu la mine
De priveşte cum iţi vine,
Toată ceata preuţască
De la noi să te pornească.
Au tare te-ai suparat
Tu pe mama de-ai lasat
Şi de ea te ai depărtat,
In pămĕnt intunecat?
Zioa bună n'ai luat!
De ce dragă nu grăeşti,
Lăngă tine nu priveşti,
Cum te plăng surorile
Pe toate cărările,
Cum te plănge cea mai mare
Cu pĕr galbĕn pe spinare,
Cum plănge cea mijlocie
Cu lacrimi pănă 'n bărbie,
Cum te plănge cea mai mică
Frunza 'n codru se despică,
Pică jos şi se usucă.
Scoală, scoală pe picioare
Şi fă umbră pe carare

Păn' la casa ta din vale,
Ca să-ţi vezi tu armele,
Armele şi gloanţele,
Că decănd tu le-ai lăsat
Rugina că le-a măncat.

Comuna Laza (Moldova).

XVIII

Soţiorule,
Bunişorule,
Unde tu te duci
Şi 'ncotro apuci,
Cinstea şi umbra mea!
Dacă Dumnezeu ar vrea
Să mă ei şi pe mine
Să mĕ pue lăngă tine,
Că ce 's bună pe-astă lume,
Fără sprijin, fără nume!
Primavara ç'a venit,
Păserile c'au sosit,
Dar tu stai inţepenit
Şi te duci la putrezit.
Cănd paserile-or cănta
De-arat cinc-a căuta,

Brazda cine-a resturna
Binişor ca dumneta?
Scoală, scoală intr'un cot
Şi vezi lumea peste tot,
Scoală-te şi mai priveşte
C'am remas de izbelişte,
De garduri mĕ sprijinesc
Pe tot locul mĕ opresc.
Din cotro vĕntul mĕ bate
Tot mĕ frige şă mĕ arde.
Bată-te pustia moarte
Cum le vindeci tu pe toate,
Nu ţi-i frică de voinic
Că l'ai făcut de nimic,
Ca tine vrednică,
Şi mai puternică
Nu-i nime pe pămĕnt,
Numai Dumnezeu cel sfânt!
Plângeţi voi patru păreţi
Că deacuma stăpân n'aveţi,
Plângeţi voi patru unghere
Că n'aveţi nici o putere.
Plângi tu masă,
Plângi tu casă,
Că te lasă
Sănătoasă.

Patru vaci
La feţi saraci,
Cu drag aş da eu
Din sufletul meu,
Ba încă şi patru boi
Ca să-mi vie inapoi!
Da deacum n'a mai veni
Nici cu mine n'a grăi.
Căci aşa e scris la carte
Ca de el să nu am parte!

Comuna Laza (Moldova).

XIX.

Vine ceata preuţască
De la noi să te pornească,
Pe o cale alungată,
Bat-o focul să mi-e bată!
Ĕi sosi la o făntănă
Care are apă lină,
Unde morţii toţi s'adună.
Acolo să poposesti
Şi să mi te răcoreşti,
Că-i fi ostenit

De moarte 'ngrozit
De-acolo ai merge, merge
Şi pe urmă ai ajunge
La un pĕr rotat
Nu de tot uscat,
Sus frunza măruntă
Jos umbra rotundă
Apoi la un pod de peatră
Acolo să 'ntrebi de tată,
Ear la podul de aramă
Să 'ntrebi tu de-a ta mamă.
Tata, mama n'or respunde
Că n'or mai ave de unde.
Scoală macar intr'un cot
Şi vezi lumea peste tot,
Şi-mi vorbeşte trei cuvinte
Să-mi aduc de tine-aminte!
Ie pănza de pe picioare
Şi vezi moartea 'uselătoare.
Ie pănza de pe obraz
Şi vezi moartea cu necaz.
Cănd te-i duci in mormĕnt
La morţi in negru pămĕnt,
Uşa tu s'o laşi crăpată
Şi fereastra destupată
Să mĕ uit şi eu odată.

Veniţi fraţi, veniţi surori
De mĕ 'mpodobiţi cu flori,
Şi-mi stropiţi trupul cu vin
Că mă duc la loc străin.
Drumul ista cine-l face
Inapoi nici că se intoarce.
Nu te lua după ape
Că sunt tot ca una toate
Inainte mergătoare
Şi 'napoi ne 'ntorcătoare.
Ie-te după sfăntul soare
Luminos şi frumos tare,
Că-i nainte mergător
Şi 'napoi intorcător,
Merge de la răsărit
Şi până la asfinţit,
Şi de la apus
După ce s'a dus,
Merge ear la răsărit
Păn' la locul cel sfinţit;
Numai tu deacum nainte
Dumnezeule prea sfinte!
Nu-i mai fi pe-acest pământ
Şi-i sta vecinic in mormĕnt!

Comuna Chiţoc (Moldova).

XX.

Bucuri-te mănăstire,
Că ce puiuşor ĕţi vine,
Da nu vine să 'nflorească,
Ci vine să vestejască.
Garofiţă drăgălaşă,
Aoleu cea mai frumoasă.
Cănd umblaşi să infloreşti,
Te pornişi să putrezeşti;
A dat vĕnt şi te-a pălit
Şi moartea te-a amăgit.
Veniţi fraţi, veniţi surori,
Tot cu mănunche de flori,
Cu făclii şi lumināri,
Şi mĕ plăngeţi cu sudori.
Vĕ uitaţi şi peste groapă,
Vedeţi moartea 'ntunecată.
Roagă-te neică de popă
Clopotul tot să ţi-l tragă,
Să resune văile,
Să s'adune rudele,
Că tu astăzi te porneşti,
Şi pe toţi ne părăseşti;
Pe o cale 'ndelungată,
Unde nu-i mamă nici tată,

Ci căntări dumnezeşti,
Şi cu cete ăngereşti
Nu-i nici val şi nici durere,
Ci iubită măngăere!

Comuna Breaza (Valahia).

XXI.

Bucurărte mănăstire,
Că ce voinicel ĕţi vine,
Da nu vine să 'nflorească,
Ci vine să putrezească,
Pe drumul cel de foc,
Şi cel făr de noroc,
Pe drumul
Cu scrumul,
Pe calea
Cu jalea!
Multe-am tras eu pentru tine,
Bătui calea vai de mine,
Moarte-acum mi te-a pus bine,
Să nu mai trăesc cu tine.
Es afară
Dau de scară,

Destulă inimă amară.
Intru 'n casă
Dau de masă,
Destulă inimă arsă
Aoleu bărbatul meu,
Amărită remăn eu!

Comuna Comarnic (Valahia),

XXII.

Bucură-te mănăstire,
Că ce garofiţă-ţi vine,
Da nu vine să 'nflorească,
Ci vine să putrezească!
Tineric'-ai fost in lume,
Cum mĕ urişi vai de mine,
Şi cum de te induraşi,
Acuma tu de lasaşi
Fraţii şi surorile,
Grădina cu florile.
Spune la cei pocănzei,
Să vie, vadă şi ei.
Of, of, inimioara mea,
Multă jale are ea,

Cum se arde şi se frige
N'are pe cine să strige;
Că pe cine a avut
L'a mâncat negrul pămênt!
De străini ai prins tu dor,
Dar nu te 'ncrede uşor,
Căci dorul de la străini,
Ca gardul cu mărăcini.

Comuna ***Ruda*** (Valahia).

XXIII.

Moartea rĕu te-a amăgit,
De la noi că te-a pornit
In căntatul cucilor
Pe'n floritul florilor,
Pe'n verzitul codrilor,
Draga mamei Măriucă,
Ai fost la mama unică,
La cinci fraţi o sorioară,
Nu te-ai mai sculat de-asară!
Ochişorii ei
Ca nişte scăntei,
Dalbele mănuţe

Ca florile-albuţe
Erau tipar de Ţarigrad,
Să le tot priveşti cu drag!
Alesăturile ei
Mare cu drag le privei.
Ai trăit tu nelumită,
De toţi ai fost pomenită,
Ca floarea ce infloreşte
Şi pe urmă putrezeşte,
De nimene smultă,
La cap ne-purtată
Şi nemirosită.
Mergi in groapa'ntunecată
Cu lacată incueată;
Lacata c'a rugeni
Trupul că ţi-a putrezi
Florile or inflori,
Codrii or inverzi,
Numai tu n'o să 'nfloreşti
Ci mergi ca să putrezeşti.

Comuna Ostrov (Dobrogea)

XXIV.

N'am găndit,
N'am socotit,

Că de-acum nu te-oiu ura,
Ci păment ţi-oiu mĕsura
Cu stănjinul in lungiş,
Cu palmele 'n curmeziş.
Degeaba te-oiu mai striga,
Pe la noi tu nu-i mai da.
Pe grea cale te-ai pornit;
Tu pe toţi ne-ai amărit,
Moartea rĕu te-a inşelat
Şi in lacrimi ne-ai lăsat.
La venirea cea de-apoi
Atunci ne-om vedea şi noi.

Comuna Mărleanu (Dobrogea).

XXV.

Drăguţul meu bărbăţel,
Drăguţul meu sufleţel,
Cănd ţi-a veni dorul,
Să iei drumuşorul,
Să-mi stingi focuşorul.
Astă primavară,
Cănd eşiai afară
In revĕrsatul zorilor,

In căntatul pasĕrilor,
In şuerul vĕnturilor,
Pluguşorul injugai,
Neagră brazdă resturnai,
Şi din gură tu ziceai:
Ţa Plevan
Şi hăis Joian,
Hai cu tata, nu vĕ daţi
Şi la greu nu mĕ lăsaţi,
Brazda toat'o resturnaţi.
Eu cănd te auzeam,
Cu gura nu grăiam,
Mĕ luam
Mĕ sculam
Şi 'n grădină mĕ duceam,
Floricele sămănam,
Să le poarte fetele,
Fetele, nevestele.
Florile au inflorit,
Barbatul mi-a putrezit;
Timpul coasei c'a sosit
Şi la cămp cănd am eşit,
Pe rezoare m'am uitat,
Sufleţelul mi-am strigat:
Spune-mi dragă un cuvĕnt
Să pot trăi pe pămĕnt.

Am remas fără de sprijin,
Singurică făr de razim.
Valuri mari mĕ 'nvăluesc,
N'am cum să mĕ sprijinesc.
Bătută-s de gânduri,
Ca vĕntul de dealuri
Ca apa de maluri.

Comuna Niculiţel (Dobrogea).

XXVI.

Gospodarul meu,
Amar te plâng eu,
Mare vĕnt mi te-a bătut,
La pămĕnt te-a oborit,
Cu faţa la răsărit,
Deacum tu m'ai părăsit,
De mine te-ai rezleţit.
Unde mi te porneşti?
Unde călătoreşti?
Pe drumuşor de anină
Mergi in ţară străină.
Plânge-mi casă
Plânge-mi masă,

Plăngeţi şi voi uşori,
Că stăpănu-i călător;
Că de astăzi in cole
Deacum nu'l veţi mai ave;
Din cotro vĕntul m'a bate
Tot mĕ frige şi mĕ arde.
M'a bătut de la-asfinţit
Straşnic m'a mai inegrit,
M'a bătut din resărit
Inima mi-a ars şi fript.
Ia-n apropi-te de mine,
Să te mai sărut pe tine,
Că de astăzi in cole
Amĕndoi nu ne-om vede.
Trupul meu ist plin de dor
Ca şi Nistrul de nămol,
Trupul meu ist plin de jele
Ca Nistrul de petricele,
Trupul meu ist plin de-amar
Ca Nistrul din mal in mal.
Lumină cănd pun pe masă,
Tot intuneric in casă.
Uite mila mea cea dulce,
Vĕd cu ochii cum se duce,
In cel uricios pămĕnt,
Să n'aud nici un cuvĕnt,

Nici de bine nici de rĕu
Cu atăt să mĕ mai ieu,
Să mai uit din halul meu.
Inimioară cu lacată,
Cănd te-ai discue vre-odată,
Să te vadă lumea toată,
Căt eşti tu de'nvenitată.
Dragii mamei copilaşi,
Fără tată nici salaş,
In străini sunteţi remaşi.

Comuna Isveştii (Basarabia).

XXVII.

Bucură-te ţintirime,
Că frumoasă floare-ţi vine,
Da nu vine să 'nflorească,
Ci vine să putrezască,
Draga mamei fiiculiţă
Nimic nu zici din guriţă.
In cotro eu de m'aş duce,
Fiiculiţă n'oiu aduce.
Din cotro vĕnt abureşte,
Faţa mea că mi-o părleşte;

N'am unde më jălui
Nici unde më tăinui.
Soarele că asfinţeşte,
Trupuşoru-ţi putrezeşte.
Primavară că soseşte,
Şi cămpul că infloreşte,
Numai fiica mea lipseşte.
Căt e văruţa de mare,
Nu pot merge pe carare,
De mirozna florilor,
De jalea surorilor.
Căt e văruţa de mare,
Nu pot merge pe carare,
De mirozna brazilor,
Şi de jalea fraţilori.
Căt e văruţa de mare,
Nu pot merge pe carare,
De mirozna rujilor,
De jalea nepoţilor.
Căt e văruţa de mare,
Mu pot merge pe carare,
De mirozna peliniţei,
Şi de jalea fiiculiţei.
Ia, deschide-ţi ochişorii,
Şi-ţi priveşte frăţiorii,
Că de astăzi incole,

Frăţiori nu'i mai ave.
Ia ridică-ţi genele,
Şi-ţi priveşte verele,
Că de astăzi in cole,
Verişoare nu'i ave.
Mai deschide-ţi şi guriţa
Şi grăeşte cu măicuţa,
Spune-i doue, trei cuvinte,
Să le ţie bine minte.
Pentru-a noastră 'nstrăinare
Nici pămĕntul roadă n'are!
Măiculiţa te-a făcut,
Măiculiţa te-a crescut,
Lutului pămĕntului,
Giuruită duhului.

Comuna Roşcanii (Basarabia).

XXVIII.

Bucurăte mănăstire
Că frumoasă floare ţi vine
Da nu vine să 'nflorească
Ci vine să veştejască.
Măicuţa când te-a făcut,

Straşnic bine i-a părut
Când a fost la leganat,
Nu ştiu cin' te-a blestemat,
Pe măicuţa de-ai lasat.
Dorul meu şi a matale,
De s'ar face tot pe-o cale,
Să 'nflorească tot o floare,
Să 'nflorească ruji bătuţi,
Cu drag mare să-i săruţi.
Cărăruşa la făntănă,
Creşte iarbă şi sulcină,
Cărăruşa la ocol,
Creşte iarbă şi mohor.
Cărăruşa la vecini
Creşte iarbă şi ciulini.
Deacum numele din casă,
Draga mea are să-ţi iasă,
Deacum numele din sat,
Pentru noi s'a străinat.
Incotro eu m'oiu porni
Fiiculiţă n'oiu găsi;
Incotro eu de m'aş duce
Fiiculiţă n'oiu aduce.
Dimineaţa m'oiu scula
Păseri mii oiu asculta,
Cântec dulce or cânta

Pe ficuța or cata,
Florile ori inflori
Da fiicuț'a putrezi.
Să te rogi la Dumnezeu
Şi m'oiu mai ruga și eu,
Să te faci floare 'nsemnată
Să te cunosc vre odată.
Din fețișoara ta albă
Va crește frumoasă nalbă,
Şi din ai tĕi ochișori
Resări-vor măndre flori.
Şi din dulcea ta guriță
Odrăsli-va peliniță,
Ş'or merge fetițele
La strins pelinițele,
Eu pe-aceste le-oiu privi
Şi cu lacrimi le-oiu stropi.

Comuna Durleștii (Basarabia).

XXIX

Scoală-te mămuță dragă,
Căci e jale 'n casa 'ntreagă,
Scoală-te de ne privește

Şi din gură ne grăeşte.
Scoală-te, nu te 'ndura,
Pe copii ţi-i bucura.
Moartea vai te-a amăgit,
Şi de noi te-a despărţit.
Ai pus faţa la părete
Ş'ai lăsat băeţi şi fete,
Te-ai pus astăzi la pămênt,
Să nu simţi nici leac de vênt.
Din a tale sprincenele
Cum vor creşte viorele,
Din ai têi dragi ochişori
Au să crească alte flori,
Din guriţă,
Tămăiţă,
Din mănuţe
Flori albuţe,
Ear intregul trupuşor
Se va face lutişor.
Scoală-te şi te trezeşte
Şi ograda ne 'nverzeşte,
Măndră earbă să resară,
Ca in timp de primavară.
Batăte pustia lut,
Mult eşti negru şi urit,
Că mămuţa te-a 'ndrăgit,

Lăsănd tot ce-a fost iubit.
Plăng şi uşi, plăng şi fereşti,
Că de-acum nu mai trăeşti!

Comuna Straja (Bucovina).

XXX.

Scoală dragă şi ne spune,
Vornicel pe cine-am pune,
Că tu, casă
De mireasă,
Tare măndră ţi-ai gătit
Şi 'n cea lume ai fugit.
Colo vĕntul nu te-a bate,
Nici lumina n'a străbate,
Umbră dulce te-a umbri,
Şi pămĕntul te-a negri
De la cap şi păn la brău,
Ca un negru spic de grău,
De la cap păn la picioare,
Nu te-a zări sfăntul soare.
Eu de aş şti cănd ai veni
Drumul tot ţi l'aş prundi,
Prund in poale ţi-aş cara,

Doară nu te-ai scutura.
Căt prin tărguri am umblat
Nici un leac nu ţi-am aflat.
La făntăna lui Ignat
Sunt leacuri de vindecat,
Ş'am săpat, şi le-am adus,
Pe fereastră ţi le-am pus,
Dar un gangur a sburat,
Cu leacul de vindecat.
Şi in aer s'a urcat,
Şi 'n vĕzduh el l'a scăpat.
Insă Dumnezeu, cel sfănt,
Te-a ertat de pe pămĕnt.

Comuna Tereblecea (Bucovina).

XXXI.

Scoală tată şi ne spune
Ce-ai vĕzut pe ceea lume,
Şi ne spune tăiculiţă
Unde-i draga măiculiţă.
Fă-mĕ Doamne cu putere
Ca s'alin a mea durere,
Să mĕ duc pe sub pămĕnt

Păn la tata la mormĕnt,
Ca să-i spun c'a mea fiinţă
E 'n dureri şi 'n suferinţă.
Dar nu vrea să mĕ primească,
Nici macar să mĕ privească.
Cu străini mĕ pun la masă
Ş'a mea faţă lacrimi varsă,
Cu străini mĕ pun la cină
Ş'a mea inimă suspină.
Mai străină dar ca mine
Nu mai este om pe lume,
Chiar şi mierla căntătoare
Are sturzul vĕr primare.

Comuna Crasna (Bucovina).

XXXII.

La Moldova, la hotare
Sunt doi nuci cu frunze rare,
Unde vin cucii din ţară
Şi căntă de se omoară,
Dar mai jos la rădăcină,
La a nucilor tulpină,
Şede moartea de se strîmbă

Şi pe cuci a mustra umblă.
Voi, cucilor căntători,
De soartă prevestitori,
La noi de cănd aţi venit,
Ce folos aţi dobăndit?
Folos noi am dobăndit,
Lumea toată ne-a privit
Şi pe loc ne-a indrăgit,
Şi căntănd ne-a ascultat,
Şi nici cum nu ne-a mustrat.
Tu moarte ce-ai dobăndit?
Lumea toată te-a urit,
Multe case-ai pustiit
Şi neveste-ai vădănit,
Şi copii ai sărăcit.
Bată-te pustia moarte,
N'ai ave de nime parte.
Pe mămuţa-ai indrăgit,
Pe noi toţi ne-ai amărit.
Scoală-te mămuţă dragă,
Lasă alţii ca să meargă
In mormănt intunecos,
Locaş vecinic, fioros!

Comuna Straja (Bucovina).

XXXIII.

Trage, trage clopoţel,
Că-ţi mai vine-un sufleţel,
Trage, trage tot cu jale
Să s'audă pân' in vale.
Căci aşa s'a intâmplat
După cum a fost căntat,
Cucoveica cobitoare
Şi de rĕu prevestitoare.
Mamă, çum te-ai indurat
De copiii ţi-ai lăsat,
După ei tu n'ai oftat,
Pe-a cui samă tu i-ai dat,
Cine ĕi va milui,
Şi cui s'or mai jălui,
Lemnelor ori petrelor.
Munţilor ori codrilor?
Dimineaţa s'or scula
Şi prin casă or umbla,
Să te vadă undeva,
Să zărească ei ceva.
Iemă mamă şi pe mine,
Că ţi-oiu prinde şi eu bine.
Eu acolo n'oi trăi,
Ci lumea voiu chinui.

Care 'ntăi se va scula,
Tot in mine-a anina.
De-aş lucra pe sub pămĕnt,
La străini dragă nu sunt.
Căt era mama cu mine,
Toate imi mergeeu cu bine,
De lucram, de nu lucram,
Draga mamei eu eram.
De-aş fi pasere măeastră,
M'aş uita tot pe fereastră.
De-aş fi pasere de vĕnt,
M'aş duce pe sub pămĕnt,
Păn la mama in mormĕnt.
Dar mămuţa m'a simţit
Şi 'nainte mi-a eşit,
Ea la mine a cătat,
Şi astfel m'a intrebat:
Tu copilă, ce-ai păţit,
Şi 'n pămĕnt de m'ai găsit?
Stăi mămuţă, că-ţi voiu spune,
Căci vin de pe ceea lume.
N'am venit doară să şed,
Ci numai să te mai vĕd,
Cu tine să mĕ 'ntălnesc
Doue vorbe să-ţi vorbesc.
Bată-te pustia moarte,

N'ai ave de nime parte.
Mult ai fost inşelătoare
Pe-astă lume trecătoare,
Lumea ai cutrierat
Multe suflete-ai luat.
Bucură-te ţintirime,
Măndru trandafir iţi vine.
Da nu vine să 'nflorească,
Ci vine să putrezească.

Comuna Crasna, (Bucovina).

XXXIV.

Scoală, gospodarul meu,
De auzi suspinul greu.
Te-ai pus astăzi la hodină,
Lăsănd a ta gospodină.
Da cum de te-ai indurat,
Şi copiii ţi-ai lăsat?
Eu de astăzi inainte,
Dumnezeule prea sfinte,
N'oi să am in veci miluţă,
Nici pe nime cu priinţă.
La 'nverzitul codrului,

La căntatul cucului,
La pornitul plugului,
Cine lanul va prăşi,
Şi 'n cămp earba va cosi?
Bucură-te mănăstire,
Măndră floricică-ţi vine.
Da nu vine de'nflorit,
Ci vine de putrezit.

Comuna Cupca (Bucovina).

XXXV.

Bucură-te mănăstire,
Că ce garofiţă-ţi vine,
Da nu vine să 'nflorească
Ci vine să putrezească.
Fost-ai şi tu floricică,
Tănĕră şi frumuşică,
Dar acum ne-ai părăsit,
Şi rĕu ne-ai mai amărit,
Moartea mi te-a amăgit.
Ai lăsat cămpul cu flori
Şi ceriul fără de nori,

Tu meri acum in cea lume,
Unde tu nu ai pe nime.
Uite Doamne pe pămênt,
Uite şi la cel mormênt,
Şi vezi moartea ce-a fácut!
Mai priveşte cele flori,
Roagă-te la 'ngropători,
Ca să-ţi lese trei fereşti,
Tu prin ele să priveşti,
Şi pe una ca să-ţi vie
Mirosul de la tămăe,
Pe-alta glas de măiculiţă,
Care-a fost a ta drăguţă,
Pe-alta raza soarelui,
De pe bolta ceriului,
Ca să mi te incălzască,
Faţa să nu-ţi vestejească;
Spune ăngeraşule,
Unde-ţi este mirele?
In loc de vornicei
Ţi-aducem prăpurei.
In loc de lăutari,
Plătit-am clopotari!
De val şi de pĕcat,
Pe-astă lume ai scapat!

Comuna Zărneşti (Transilvania).

XXXVI.

Bucură-te progadie,
Mintenaş are să-ţi vie,
Intr'un sufleţel,
Măndru voinicel!
Turtureaoa sĕrmana,
Cănd şi-a perdut soţia
Ea pe altul nu mai ia.
Unde-i apa limpede,
Ea o tulbură ş'o be,
Unde vede apă rece
Ea o tulbură şi trece;
Unde e pădurea verde,
Niciodată nu o vede,
Ciunga verde ocoleşte,
Pe uscată hodineşte.
Cănd aude cuc căntănd,
Ea tună 'n codri gemĕnd,
Tună şi se jălueşte
Ca ea 'n lume nu mai este.
Unde-aude vĕnător
Mere şi plănge de dor,
Unde-aude păserea
Şi-amăreşte inima.

Comuna Silişte (Transilvania).

XXXVII.

A intrat moartea'n grădină,
Sub un pom de sulumina,
Sulumina s'a uscat,
Moartea 'n casă a intrat,
Şi pe frate mi-a luat
Càte neamuri mi-a mâncat
Şi tot nu s'a săturat!
Frăţiorul meu,
Drăguşorul meu,
Ţi-ai făcut casă de brad
Să trăeşti in ea cu drag!
Noi ne-am făcut de grădele
Să trăim in ea cu jele.
Frăţiorul meu,
Drăguşorul meu,
Nu te da pămentului,
Tocma 'n vremea lucrului!
Unde draga te-ai gatat
Aşa frumos şi ciudat?
Cu haine mândre de vară,
Tu te duci in altă ţară!
Acea ţară e 'ncueată,
Cu o lacată de peatră,
Să nu mai vii niciodată!

Comuna Reşinari (Transilvania).

XXXVIII.

Floricică inflorită,
In progadie rĕsădită,
Din inimuța me ruptă!
Scoală-te fiicuța me
Că pămĕntul nu te ie!
Albele haine leapădă,
Aşa nime să te vadă.
Că nu-ţi şede bine-aşa
Şi nici le-a venit vremea,
Păn' or veni paştile,
Ş'or inflori florile.
Minteni fetele spoesc
Nu ca tine se gătesc.
Scoală-te fiicuţa me,
Ţie bine ţi-a şedè,
Cu tatăl tĕu lăngă tine,
Că aşa e mult mai bine.
De ce de-aici ai plecat,
Pe lume nu te-a lăsat?
Tu acuma ai crescut,
Fată mare te-ai făcut,
Acum pagubă de tine,
Să te duci fiică din lume,
Să te dai pămĕntului,
Când ăi timpul lucrului!

Comuna Silişte (Transilvania).

XXXIX.

Da ardă-l focul de gruiu
N'am picioare să mă suiu,
Clopotul trage in vale,
Audă vecinii cu jale!
In ţară străin' ai plecat,
Pe noi pe toţi ne-ai lăsat.
Da gluga nu ţi-ai luat,
N'ai nădejde de 'nturnat.
Pe căţi moarte-a apucat,
Nici pe unul n'a lăsat.
De pe pămĕnt i-a ţipat
In cea lume i-a cărat!
M'aş ruga eu de vamaşi,
Chizeşie să mĕ laşi,
Să-ţi plătesc eu vămile,
Pe-unde merg măicuţele.

Comuna Silişte (Transilvania).

XL

Ce stai cu faţa 'n ceri,
Şi cu spinarea 'n mări.
Zorile s'au revărsat,

Tu la noi n'ai mai cătat,
Stelele toate-au perit,
Soarele a rĕsărit,
Tu nimica n'ai grăit!
Noi la tine ne uităm
Şi ţie noi ne rugăm,
Să scoţi o vorbiţă
Din a ta guriţă.
Ori eşti tu mânios,
Ori eşti tare fălos,
Că cu noi nu vorbeşti,
Şi nici nu ne priveşti?
Păn şi floarea soarelui
Ce-i podoaba raiului,
Cătră soare se intoarce,
Ş'apoi după el se duce.
Soare, soare mĕ rog ţie,
Mie să-mi stai mărturie,
C'am să-i slobod apele,
Şi să-i dau luminile,
Să-i plătesc şi vămile

Comuna Picinişca (Banat).

XLI.

Harangu mereu trăgea
Şi nimene nu ştiea,

C'un voinic acum murea!
Toată lumea se mirà
Şi cu toţi la el curà
Doamne ce rĕu ţi-a făcut
Tu de aici de l'ai răpit!
In coparşiu el stă pus,
Şi de la noi ni s'a dus.
Cu toţii la el cătà,
Ş'apoi cu jale 'l căntà:
Doamne ţie ne rugăm
Şi la tine 'ngenunchiem,
Să nu grăbeşti
Să-l putrezeşti.
Du-l in poarta raiului
Şi-i dă slava ceriului!
Din a lui guriţă,
Va creste-o vioriţă,
Din doi ochişori,
De tot măndre flori,
Şi din perişor,
Măndru pomuşor.
Din duoi umerei,
Duoi luceferei,
Din a lui trupiţă,
Floare de lupiţă,
Şi din picioruţe,

Doue lăstăruţe;
Din a lui mănuţe
Doue pelinițe!
Plăngeţi uşi, plăngeţi fereşti,
Că de-acum lor le lipseşti!

Comuna Picinişca (Banat).

XLII.

Ie sama bĕtrăne bine,
Tu când te vei porni măne,
Că pe-o cale 'ndelungată,
Şi 'napoi neinturnată,
Este-o lină de făntănă,
Şi un scaun de hodină.
Acolo mi te opreşte,
Acolo te hodineşte,
Şi cu Sanda voroveşte,
Şi de fiică-i povesteşte,
Cum ea doamne! rĕu trăeşte
Pe pămĕnt se chinueşte.
Singur'-a remas săracă
Fără maică, fără taică!
De nu vii zioa să şezi

Vin barim noaptea s'o vezi.
De când bĕtrâne te-ai dus,
Faţa la pămĕnt a pus,
S'a negrit şi s'a uscat,
Gălbeneal' a căpĕtat.
Cum ea Doamne s'a cânta,
Tot din glasul cucului,
Cum ea Doamne s'a purta,
Tot din portul corbului.
Plângi tu masă, plângi tu casă,
Ca bună gazdă vĕ lasă,
Plângeţi voi patru păreţi
Că singurei remâneţi.

Comuna Micalaca (Banat).

XLIII.

Draga mea lumină-aprinsă,
Cum bătu vĕntul ş'o stânsă,
Scoală maică, nu dormi,
Ci mĕ 'nvaţă a gândi,
Cui ne laşi pe astă lume,
Singurele fără nime,
Ni ţi-i maică ţie jale,

Că laşi fiicuţele tale,
Pe brânca străinilor?
Fără mila maicelor.
Fetele fără măicuţă,
Toate sunt fără miluţă.
Şi n'au cine le 'ntreba
Mâncat-aţi ceva, au ba?
Vină maică la luna,
Să-mi vezi mie ţineala.
Că de când tu m'ai lăsat,
M'am negrit şi m'am uscat
Şi milă n'am căpătat!

Comuna Micalaca (Banat).

Aceste bocete le-am putut aduna in deosebitele ţeri locuite de Romăni, şi daca ele nu sunt mai numeroase, aceasta provine din cauza că cele mai multe sa aseamană intre ele, in căt o colecţiune mai intinsă, n'ar infăţoşa decăt repeţiri necontenite de idei, de fraze şi chiar de cuvinte; ceia ce se poate observa chiar in bocetele ce le-am cules. Pretutindene videm moartea zugrăvită ca o inşălătoare care fură oare-cum pe mort din braţele rudelor lui, pretutindene videm desemnat adese ori cu multă putere contrastul intre natura ce infloreşte şi omul ce se perde. Această asemănare este caracteristică formei poesiei poporane, care totdeauna ie un caracter tipic. Ea rescumpără insĕ repeţirile sale prin frumuseţa neasemanată a ideilor esprimate, care sunt tot atăt de simple ca şi măreţe şi adănci; se vede ca intrănsele nu este multă artă, dar că simţirea ce le-a dictat este pornită din adăncul inimei.

Pe unele locuri intălnim şi ideia cea inaltă a neperirei materiei, imbracată intr'o formă duioasă, când bocetul vede in viorele, sprincenele; in tămăiţă, guriţa; şi in pelinițe, mănuțe.

Frumuseţa originală acestor creaţiuni poetice a poporului Român, a fost apreţuite şi in streinatate, traducănduse in limba germană, mai multe bocete 1) din colecţiunea noastră, recunoscănduse meritele lor poetice intr'o critică publicată in gazeta literară ce apare in Lipsca „Magazin für die Literatur des Auslandes, No. 38 din 18 Sept. 1880.

1) Colecţiunea bocetelor adunate aici a fost publicate mai intăi in „Convorbiri Literare" din anii 1879—1881.

—

Insemnarea alfabetica a unor cuvinte ce se află in bocete, şi a căror inţeles nu este cunoscut in deobşte:

Alean—Scărbă
Bărăiag—fără mamă
Brăncă—mănă
Cură—aleargă
Căntă—bocea
Ciungă—creangă
Coparşiu—sicriu
Gătat—gătit
Grădele—nuele
Grui—deal
Harang—clopot
Libov—iubit
Lupiţa—floare mohorită
Măzărean—floare
Mintenaş—indată
Minteni—indată
Meri—mergi
Odolean—o plantă
Progadie—ţintirim
Pohor—ţol
Rotat—frumos
Slobozi apele—a da de pomină

Sulumina—un arbore
Trupiţa—trupuşor
Tună—intră
Ţineală—traiu
Ţipat—aruncat.

—